

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2012

Anežka Božovská

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Role NGOs ve snahách o řešení
izraelsko-palestinského konfliktu**

Anežka Božovská

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Politologie

Diplomová práce

**Role NGOs ve snahách o řešení
izraelsko-palestinského konfliktu**

Anežka Božovská

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce, Doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová Ph.D., za její čas, ochotu, trpělivost a cenné rady, které mé práci věnovala.

1	ÚVOD	1
2	DEFINICE (O ŘEŠENÍ KONFLIKTU USILUJÍCÍCH) NGOS.....	4
3	MOŽNOSTI NGOS PŘI ŘEŠENÍ KONFLIKTU	6
	3.1 Model Diamonda a McDonalda – vícesměrná diplomacie.....	7
	3.2 Model Johna Paula Lederacha – trojúrovňová konfliktní společnost	8
	3.3 Model Diany Chigas – tři úrovně pro činnost NGOs.....	9
	3.4 Jak měřit úspěšnost činnosti NGOs	11
4	NGOS SNAŽÍCÍ SE O ŘEŠENÍ KONFLIKTU V IZRAELI A NA PALESTINSKÝCH ÚZEMÍCH.....	13
	4.1 Status Jeruzaléma jako příklad celospolečenské otázky.....	13
	4.2 Izraelsko-palestinský mírový proces a jeho překážky.....	15
	4.2.1 Izraelsko-palestinský mírový proces.....	16
	4.2.2 Skutečnosti komplikující průběh mírových jednání.....	20
5	MÍROVÉ VZDĚLÁVÁNÍ.....	23
	5.1 Definice a cíle mírového vzdělávání	24
	5.2 Možné podoby nevládních programů mírového vzdělávání v Izraeli a na palestinských územích	26
	5.3 Židovsko-arabské centrum pro mír v Givat Haviva.....	27
	5.3.1 Face to Face – Educating for Tolerance and Pluralism.....	29
	5.3.2 Children Teaching Children	31

5.4	Podmínky úspěchu programů mírového vzdělávání	32
5.5	Přináší mírové vzdělávání hmatatelné změny?	34
6	IZRAELSKO-PALESTINSKÉ SMÍŘENÍ	36
6.1	Parents Circle – Families Forum	38
6.1.1	Nové komunikační kanály.....	41
6.1.2	Sdílení osobních příběhů.....	42
6.2	Překážky projektů usilujících o smíření.....	44
6.3	Jak hodnotit úspěchy PCFF?.....	45
7	NÁBOŽENSTVÍ A OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV	46
7.1	Rabíni pro lidská práva – <i>Rabbis for Human Rights</i>	47
7.1.1	Právní pomoc Palestincům.....	48
7.1.2	Pomoc palestinským pěstitelům oliv	49
7.1.3	Aktivity proti trase separační bariéry.....	51
7.1.4	Úskalí činnosti RHR.....	52
7.1.5	Pozitiva vyplývající z charakteru RHR	53
7.1.6	Jak hodnotit úspěchy RHR	54
8	ZÁVĚR	55
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	60
9.1	Použitá literatura	60
9.2	Použité elektronické zdroje a prameny.....	63
10	SUMMARY	68
11	PŘÍLOHY	69

1 ÚVOD

Již přes šedesát let trvající izraelsko-palestinský konflikt prošel mnoha fázemi a o jeho řešení usilovala celá řada aktérů různými prostředky. V roce 1993 konečně došlo k zahájení oficiálního mírového procesu, na jehož konci by měl vzniknout samostatný palestinský stát, který by existoval vedle státu izraelského. Mírová jednání jsou vedena na úrovni představitelů obou politických entit – Státu Izrael a Palestinské samosprávy, někdy je zprostředkovávají či se jich přímo účastní i další státy, mezinárodní organizace či významné osobnosti. Roli v úsilí o vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu se snaží hrát i některé nevládní organizace, ať už svým mírovým aktivismem či násilnými akcemi. Cílem této práce je odpovědět na otázku, zda tyto nevládní organizace mají potenciál přispívat k řešení konfliktu a zda tak skutečně činní.

Rozhodla jsem se zvolit jinou strukturu práce, než jakou jsem nastínila v projektu diplomové práce, neboť při zkoumání tématu jsem shledala, že bude přínosnější, když se budu blíže věnovat několika konkrétním organizacím a jejich činnosti, na nichž budu demonstrovat obecné trendy mezi mírovými nevládními organizacemi, spíše než naopak. Oproti projektu diplomové práce jsem se také rozhodla nevěnovat se „nejvýznačnějším mírovým NGOs“, ale vybrat tři nevládní organizace usilující o mír na základě toho, na jakou úroveň konfliktu se zaměřují a jaké strategie volí. Jsem si vědoma toho, že vzhledem k rozmanitosti NGOs, které v Izraeli a na palestinských územích působí a usilují o mír, mnou vybrané organizace nereprezentují všechny možné varianty podob mírových nevládních organizací (izraelské, palestinské, izraelsko-palestinské, mezinárodní, náboženské, velké, malé, s dlouhou tradicí, profesionální) ani jejich zaměření (na politiky, na širokou veřejnost, na profesionály v různých oborech, na ekonomickou spolupráci, na mírové vzdělávání, na mladou generaci, na ochranu lidských práv atd.). Důvody, proč jsem zvolila právě ty organizace, které jsem zvolila, uvedu níže u jednotlivých kapitol.

Ve své práci nejprve definuji, co rozumím pojmem „*NGOs usilující o řešení konfliktu*“. Následně, v kapitole třetí, nastíním možnosti těchto nevládních organizací při řešení konfliktu. Nové možnosti se jim otevřely po konci Studené války, nejprve proto nastíním proměnu mezinárodního prostředí, která nevládním organizacím umožňuje zapojit se do řešení konfliktů v mnohem větší míře, než tomu bylo v době bipolárního konfliktu. Představím tři teoretické modely řešení konfliktů, které účast nevládních organizací podporují. Jedná se o model víceúrovňové diplomacie Diamonda a McDonalda, v němž jsou nevládní organizace chápány jako jeden z devíti rovnocenných aktérů řešení konfliktu. Druhým modelem je tříúrovňová pyramida Johna Paula Lederacha (viz příloha č. 2), která bere do úvahy nejen povahu vnějších aktérů, ale i jednotlivých úrovní společnosti, která prochází konfliktem. Lederach zkoumá možnosti jednotlivých typů aktérů na různých úrovních společnosti, podobně jako Diana Chigas, která přichází se třetím modelem pro zapojení nevládních aktérů do řešení konfliktu. Všechny tři modely tvoří teoretický rámec činnosti zkoumaných nevládních organizací. Ve třetí kapitole také nastíním problematiku hodnocení jejich aktivit a definuji konečný cíl, kterého se různými způsoby snaží dosáhnout.

Čtvrtá kapitola bude věnována činnosti nevládních organizací, které se snaží o řešení konfliktu v Izraeli a na palestinských územích. Vysvětlím, proč považuji za klíčové aktéry organizace místní a ne mezinárodní, a na otázce statutu Jeruzaléma ukáži, že některá řešení musí vycházet zevnitř společnosti, aby byla realizovatelná. Protože oficiální mírová jednání, zahájena v roce 1993 v Oslu stále nevedou k žádoucímu výsledku, tedy ustanovení samostatného palestinského státu a jeho mírovému soužití se sousedním Izraelem, bude část čtvrté kapitoly věnována i historii mírového procesu a překážkám, které brání jeho úspěšnému ukončení. Právě proto, že se s těmito skutečnostmi nedokáží vypořádat politici ani další aktéři zapojení v oficiálních jednáních, je to příležitost pro nevládní organizace, aby se je snažily změnit. Disponují totiž jinými nástroji a strategiemi než vlády a mezivládní organizace. Z řady skutečností, které brání

vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu, jsem vybrala tři, kterými se budu v druhé polovině práce zabývat podrobněji, a to v souvislosti s činností vybraných nevládních organizací. Zaprvé je to kolektivní identita Izraelců i Palestinců, která je z části vystavěná na vzájemné nenávisti a je neustále prohlubovaná skrze školský systém. Zadruhé to jsou opakující se cykly eskalace násilí, které vždy přinášejí další volání po odplatě, nikoli po míru. A za třetí je to existence židovských osad na území, které by mělo v budoucnu připadnout palestinskému státu.

S antagonistickou kolektivní identitou se snaží vypořádat programy mírového vzdělávání, které se snaží o změnu chápání druhé strany, konfliktu i jeho možných řešení. V páté kapitole se budu podrobněji věnovat tomu, jakými způsoby o to usiluje a zda může přinášet reálné změny postojů. Problematika mírového vzdělávání bude zkoumána na konkrétním případě nevládní organizace *Givat Haviva*, která je nejstarší izraelskou organizací věnující se této činnosti. Z množství podobných organizací jsem ji vybrala právě pro její tradici a zkušenosti.

Šestá kapitola bude věnována problematice izraelsko-palestinského smíření na úrovni široké veřejnosti, nikoli politických prohlášení a hesel. Podle některých teoretiků řešení konfliktů (např. Lederacha či Kelmana) je celospolečenské smíření jednou z podmínek úspěšného mírového procesu. Bude proto představeno jak v obecné rovině, tak v kontextu izraelsko-palestinského konfliktu, kde o smíření obou stran usiluje kromě jiných i sdružení Izraelců a Palestinců, kteří přišli v důsledku konfliktu o některého ze svých příbuzných, *Parents Circle – Families Forum*. Právě specifický charakter této nevládní organizace ji odlišuje od ostatních, které usilují o stejný cíl, a proto jsem si ji vybrala pro bližší zkoumání.

Kapitola sedmá se bude zabývat otázkou, zda mohou k řešení konfliktu přispět i nevládní organizace, které o to přímo neusilují, byť chápou mírové řešení izraelsko-palestinského konfliktu jako žádoucí a snaží se odstranit některé

z překážek, které tomu brání. Takovou organizací jsou *Rabíni pro lidská práva*, jejichž činnost je motivována primárně ochranou lidských práv, nikoli úsilím o vyřešení konfliktu. Protože *Rabíni pro lidská práva* jsou organizací nejen lidsko-právní, ale i náboženskou, bude část kapitoly věnována i roli náboženství v izraelsko-palestinském konfliktu.

V závěrečné osmé kapitole se pokusím na základě předchozích kapitol zhodnotit, zda nevládní organizace skutečně hrají roli v řešení konfliktu a zda tak naplňují úlohu, kterou jim přiřkli teoretici Diamond, McDonald, Lederach, Chigas a další.

Výše definovaného cíle se budu snažit dosáhnout pomocí analýzy činnosti jednotlivých nevládních organizací. S výjimkou programů mírového vzdělávání *Givat Havivy* jsem informace o jejich aktivitách čerpala téměř výhradně z jejich vlastních materiálů, internetových stránek a výročních zpráv. Nezávislé analýzy či hodnocení jejich činnosti nebyly zatím provedeny, podobně jako u většiny jiných nevládních organizací. Jsem si vědoma toho, že tyto informace mohou být neúplné a že v zájmu nevládních organizací je zamlčovat skutečnosti, které by mohly například ohrozit získání grantu. Ověřit všechny jimi uváděné údaje jinde než přímo na místě není ale možné.

Kromě výročních zpráv zkoumaných organizací a jejich dalších materiálů budu pracovat s odbornou literaturou věnující se problematice řešení konfliktů, mírového vzdělávání, smíření i role náboženství v konfliktu a jeho řešení.

2 DEFINICE (O ŘEŠENÍ KONFLIKTU USILUJÍCÍCH) NGOS

Nevládní sektor je v současné době tak rozmanitý, že definice nevládních organizací (NGOs) se u jednotlivých autorů více či méně liší, často v závislosti na výzkumném záměru. Já pro tuto práci považuji za relevantní definici Salamona a Anheiera, kteří nevládní organizace definují na základě pěti charakteristik. Podle nich jsou NGOs organizované (mají jistý

institucionalizovaný rámec), soukromé (oddělené od vlády), nerozdělující zisk (zisk není přerozdělován mezi majitele či ředitele NGO), samosprávné (schopné kontrolovat všechny své aktivity) a dobrovolné (zahrnující jistou míru dobrovolnické participace), (Salamon – Anheier, 1996: 3-4). Obsáhlejší definice OSN uvádí kromě základních charakteristik i výčet činností, které NGOs mohou vykonávat, a definuje tak i obsah, nikoli jen formu NGOs. OSN chápe nevládní organizace jako *„neziskové dobrovolné občanské skupiny, které jsou organizovány na lokální, národní nebo mezinárodní úrovni. NGOs poskytují různé služby nebo plní humanitární funkce, předkládají zájmy občanů vládám, monitorují implementaci politik (ve smyslu policy – pozn. A.B.) a programů a povzbuzují zúčastněné strany občanské společnosti na komunitní úrovni k participaci. Poskytují analýzu a expertízu, slouží jako mechanismy včasného varování a pomáhají monitorovat a implementovat mezinárodní dohody.“*¹

Obě tyto definice se vhodně doplňují a já pro účely této práce navíc definuji NGOs jako neziskové, vládou nezřízené a neřízené organizace, které sdružují občany jednoho či více států, a ačkoli se vyjadřují k politickým záležitostem, nejsou spojené s žádnou politickou stranou. Dále definuji „o řešení konfliktu usilující NGOs“ jako NGOs, které se snaží přispět k mírovému řešení izraelsko-palestinského konfliktu, tento svůj záměr otevřeně deklarují, aktivně se snaží o jeho naplnění a působí na území Státu Izrael nebo na územích Palestinské samosprávy.² Právě tyto NGOs jsou předmětem zkoumání práce. Každá z nich pak soustředí svou činnost na řešení jiných dílčích problémů a používá k tomu jiné nástroje.

---

¹ Directory of non-governmental organizations associated with DPI, 2001, nestránkováno. Dle Waisová: 2009, 59.

² Tímto je autor odlišuje od teroristických organizací, které také můžeme zařadit mezi nevládní organizace usilující o řešení konfliktu, avšak ty se o to snaží násilnou cestou.

3 MOŽNOSTI NGOS PŘI ŘEŠENÍ KONFLIKTU

Přestože k zásadním změnám mezinárodního prostředí, a v důsledku toho i povahy ozbrojených konfliktů,³ propojování světa a nárůstu aktivit nestátních aktérů v aréně mezinárodních vztahů došlo až po ukončení bipolárního konfliktu, do řešení konfliktů se nevládní aktéři, včetně NGOs, zapojovali již dříve. Už od 60. let můžeme pozorovat proměnu konceptu řešení konfliktů od tradiční diplomacie a politiky z pozice síly (*power politics*) v komplexnější snahy o *proměnu konfliktu (conflict transformation)* a konfliktního prostředí, stejně jako posun od operativní prevence (zabránění eskalace aktuální krize v krvavé střety) k prevenci strukturální (budování organizací a institucí, které mají usměrňovat přímé násilí do nenásilných kanálů), (*International Conflict Resolution after the Cold War*, 27). Právě díky tomu se NGOs mohou vedle tradičních aktérů (státy, OSN, regionální organizace) zapojovat do snah o ukončení konfliktů a do poválečné rekonstrukce a dlouhodobé snahy o předcházení obnovení konfliktů. K některým činnostem jsou dokonce lépe vybaveny. Nevládní organizace také bývají při řešení problémů více než vládní aktéři považovány za flexibilní, rychle reagující, oddané potřebám místních lidí a disponující expertními znalostmi. Na druhou stranu ale nejsou zpravidla nikomu odpovědné, disponují finančními prostředky především v závislosti na štědrosti dárců a mohou se při realizaci projektů řídit právě jejich preferencemi a ne skutečnými potřebami. (Chigas, 2006: 553) Jsou tak aktéry, jejichž činnost a přínos jsou jedněmi vychvalovány (např. Lederach, Diamond, Chigas, Richmond či MacFarlane.) a druhými zpochybňovány (např. Luttwak, Eastrely či Hudock). Oba tyto jejich aspekty budou blíže zkoumány v kontextu izraelské, resp. palestinské politiky vůči NGOs a na konkrétních příkladech analyzovaných NGOs.

Ve snahách o řešení mezinárodních konfliktů v současném světě hraje svou roli celá řada aktérů. Byť konfliktními stranami jsou státy, resp. v izraelsko-

---

³ Více viz např. Wallenstein, 2007: 16-30.

palestinském případě stát a politická entita nárokuje si uznání státnosti,⁴ do snah o vyřešení konfliktu se mohou zapojovat nezúčastněné státy (USA, Norsko), mezivládní organizace (OSN, EU), mezinárodní nevládní organizace (INGOS – HRW, AI), politicky významní jedinci (např. Tony Blair, George Mitchell) i lokální nevládní organizace, jichž je nepřeberné množství.

3.1 Model Diamonda a McDonalda – vícesměrná diplomacie

Se změnou povahy ozbrojených konfliktů přestávají v plné míře fungovat staré modely jejich řešení a do mírotvorných aktivit se ve všech fázích konfliktu zapojují i nevládní aktéři, kteří ke konfliktu přistupují z jiné pozice, s jinými motivy a s jinými nástroji než státy. Pro efektivitu jejich práce je ale stále klíčové, aby jejich role při řešení konfliktu byla státy zapojenými do konfliktu (ať již jako strany konfliktu nebo jako strany snažící se o jeho vyřešení) akceptována (*International Conflict Resolution after the Cold War*, 9). Zejména po konci studené války (ale i dříve, byť v menší míře) se do řešení konfliktů zapojují různá společenská a náboženská hnutí, nevládní organizace i vědci, kteří se výzkumu konfliktů věnují a aplikují své poznatky v praxi.⁵ Akademici věnující se řešení konfliktů proto začali rozlišovat nové „koleje“ či úrovně diplomacie (*tracks of diplomacy*). Nejprve Joseph Montville definoval vedle tradiční oficiální diplomacie (úroveň jedna – *track one diplomacy*) i diplomacii úroveň dva (*track*

⁴ Palestinský stát vyhlásila Palestinská národní rada 15. listopadu 1988, byť vedení OOP v tu chvíli bylo v exilu a neovládalo žádnou část území Palestiny. V září 2011 podala Palestinská samospráva žádost o uznání Palestinského státu v hranicích z roku 1967 OSN a přihlášku do této organizace. Pro úspěch této žádosti je však nutné získat souhlas Rady bezpečnosti OSN a dvou třetin Valného shromáždění, což je vzhledem k postoji USA a jejich právu veta nepravděpodobné. Do dnešního dne se palestinský stát dočkal uznání od 129 států, nikoli však ze strany Izraele nebo USA a většiny států EU.

⁵ Např. pořádáním seminářů a kurzů řešení konfliktů pro poradce politiků a příslušníky elit konfliktních stran. Tyto kurzy často pomohly navázat s druhou stranou jiný než nepřátelský vztah a v případě Izraele a Palestiny mj. přispěly k úspěchu jednání v Oslo. Více viz např. Kelman, 1995.

two diplomacy), a to jako „*neoficiální neformální interakci mezi členy poradních sborů nebo národů s cílem vytvořit strategie, ovlivňovat veřejné mínění a organizovat lidské i materiální zdroje tak, aby to napomohlo řešení konfliktu.*“ (Montville 1991 dle Chigas, 2006: 554) Později Diamond s McDonalodem přišli s modelem vícesměrné diplomacie (*multi-track diplomacy*), která má úrovní/směrů devět. Tvrdí, že do řešení konfliktů se může a má zapojovat devět různých typů aktérů: 1. vlády, IGOs a oficiální diplomacie, 2. profesionálové věnující se řešení konfliktů, 3. obchodníci, 4. občané, 5. profesionálové zapojení ve výzkumu, školení a vzdělávání, 6. aktivisté, 7. představitelé církví, 8. nadace, 9. veřejné mínění a média. (Viz příloha č. 1.) Přitom jsou všichni tito aktéři chápáni jako rovnocenní účastníci řešení konfliktu, neexistuje zde žádná hierarchie, byť každý z nich využívá jinou sadu nástrojů a přístupů a komunikuje s jinými částmi společnosti zasažené konfliktem.⁶ Tento přístup pomáhá vidět společnost jako celek, včetně vzájemných vztahů mezi jejími jednotlivými částmi, a díky tomu může docházet k úspěšnému budování mírového systému (Diamond, 1999: 84), důvěry a dlouhodobé spolupráce mezi stranami konfliktu. Právě pro tyto kvality je komplexní přístup k řešení konfliktů aktivně podporován představiteli vlád i mezinárodních vládních organizací (Waisová 2005: 33).

3.2 Model Johna Paula Lederacha – trojúrovňová konfliktní společnost

Z modelu Diamonda a McDonalda vychází model Johna Paula Lederacha, který bere do úvahy také charakter vnitřních aktérů konfliktu, nejen těch vnějších. Postkonfliktní společnost totiž rozděluje do tří úrovní: 1. vrcholní vůdcové (nejvyšší vojenští, poliční a náboženští vůdci), 2. vůdci střední úrovně (etničtí a náboženští vůdci, akademici, intelektuálové, respektované osobnosti, zástupci významných humanitárních organizací) a 3. vůdcové *grassroots* hnutí (vedení

---

⁶ Diamond – McDonald, 1996 dle Waisová, 2009: 45-46.

NGOs, místní autority, domorodí vůdci, místní lékaři, vedení utečeneckých táborů apod.). (Viz příloha č. 2.) (Lederach, 1997: 39). Podle Lederacha je nutné, aby snahy o poválečnou rekonstrukci společnosti probíhaly na všech jejích úrovních, a to za přispění jak vnějších, tak vnitřních aktérů, neboť konfliktem byla zasažena celá společnost. (Lederach 2001 a 2003 dle Waisová, 2009: 47). Jen tak může dojít k trvale udržitelnému míru a uzdravení společnosti. Lederach tedy rozlišuje tři přístupy k budování míru: přístup nejvyšší úrovně, střední úrovně a *grassroot* úrovně společnosti, přičemž pro nevládní aktéry se (stejně jako pro ty vládní) otevírá možnost aktivně zasahovat do všech tří úrovní a snažit se tak přispět k dosažení míru (Lederach, 1997: 38-55). V praxi se ukazuje, že NGOs mají nejvíce příležitostí přirozeně na úrovni nejnižší. V některých případech pro ně může na této úrovni být prioritou spíše než budování míru zajištění základních lidských potřeb, to však případ Izraele a Palestiny není – sociální a zdravotní služby a monitorování dodržování lidských práv tam zajišťuje stát i celá řada specializovaných místních i mezinárodních nevládních organizací, takže snahy o řešení konfliktu se nezdají být zbytečným luxusem. Na místní úrovni je podle Lederacha jedním z hlavních cílů NGOs v oblasti budování míru vypořádávání se s psychickými následky války a smířování zneprátených stran (Lederach, 1997: 55).

3.3 Model Diany Chigas – tři úrovně pro činnost NGOs

Diana Chigas (2006) definuje na podobném principu jako Lederach celkem tři úrovně (*tracks*), na kterých se neoficiální (tj. nevládní) aktér může zapojit do řešení konfliktu: úroveň jedna a půl, kde jsou neoficiální aktéři prostředníky či konzultanty při jednáních oficiálních zástupců vlád o míru či řešení dílčích problémů (Chigas, 2006: 555). Úroveň dva, kde tito aktéři jednají s místními vlivnými neoficiálními aktéry za účelem zlepšení komunikace, porozumění a vztahů mezi stranami konfliktu, a také společně hledají nové

inovativní přístupy k řešení konfliktu (Chigas, 2006: 558). A úroveň tři, kde neoficiální aktéři míří na místní komunity a *grassroots* hnutí s cílem překonat všechny formy přímého, kulturního i strukturálního násilí, transformovat nespravedlivé sociální vztahy a propagovat podmínky, jejichž splněním by mohla být navázána trvalá spolupráce (Bigdon – Korft, *The Role of Development Aid in Conflict Transformation*: 2 dle Chigas, 2006: 559). (Viz příloha č. 3.) Díky vzájemné součinnosti rozličných aktérů mířících na různé úrovně společnosti může, byť nemusí, vzniknout prostředí příznivé pro definitivní ukončení konfliktu a aktivního budování dlouhodobého míru. Diamond a McDonald, Lederach i Chigas svými modely poukazují na to, že pokud o mírové řešení usiluje jen jeden ze segmentů společnosti, nemohou tyto snahy být úspěšné. V případě izraelsko-palestinského konfliktu to můžeme sledovat například na reakcích veřejnosti na mírová jednání, kdy bývají umírnění vůdci (tzv. holubice) kritizováni za ústupky druhé straně, což je může stát i volební neúspěch a ztrátu moci, a tím i odchod jednoho z partnerů oficiálních jednání. A podobně, pokud političtí vůdci nejsou ochotni z rozličných důvodů uzavřít mír s druhou stranou, je efekt činnosti pro-mírových skupin občanské společnosti jen minimální.

Nutno podotknout, že ač se ve snahách o vyřešení izraelsko-palestinského konfliktu angažuje řada nevládních aktérů různého charakteru, od významných jedinců přes akademiky po mezinárodní i místní nevládní organizace, charity, advokační sítě či ad hoc aktivistické iniciativy, NGOs soustředící se primárně na řešení tohoto konfliktu soustředí svou činnost zejména na nejnižší úroveň společnosti, úroveň tři. Tedy na úroveň místních komunit, kde se v dlouhodobém horizontu zaměřují na transformaci konfliktních vztahů a podmínek a na obnovu sociálního kapitálu společnosti zasažené válkou, což je nepochybně klíčový aspekt budování udržitelného míru. Činnost těchto NGOs vychází z předpokladu, že „mír může a musí být budován jak zdola (*bottom up*) stejně jako shora (*top down*).“ (Chigas, 2006: 561) Tento předpoklad je jistě správný, otázkou ale je, zda tyto NGOs dostatečně využívají svůj potenciál k ovlivňování politiky (ve

smyslu policy) a zda jejich aktivity skutečně proměňují společnost zasaženou konfliktem a přesahují komunitní rozměry.

3.4 Jak měřit úspěšnost činnosti NGOs

Dopad nevládních aktérů snažících se o řešení konfliktu a budování míru je velice obtížně měřitelný, pokud vůbec. McGann (2006: 64 dle Waisová, 2008: 53) definuje tři důvody, proč tomu tak je: „1. nástroje získávání vlivu mohou mít mnoho podob a my nejsme schopni odkrýt ty, které jsou používány skrytě a potichu, „za scénou“, 2. nemáme pro to měřitelné ukazatele, či lépe řečeno stanovíme-li si přímé a eventuálně i měřitelné ukazatele, existuje vysoká pravděpodobnost, že tyto ukazatele nebudou s to sledovat všechny fáze a niky politického cyklu, a 3. není jasné, co se počítá jako „vliv“.“

Tvrdí-li zkoumané NGOs, že usilují o (mírové) řešení konfliktu, je nutné definovat i tento cíl. Peter Wallensteen (2007: 47) definuje řešení konfliktu jako sociální situaci, „kdy se strany ozbrojeného konfliktu (dobrovolně) rozhodnou pro mírové soužití navzdory svým neshodám, případně tyto neshody eliminují, a následně přestanou užívat zbraně jeden proti druhému.“ Klíčové pro něj je i to, že se po uzavření mírových dohod obě strany konfliktu navzájem respektují a jsou připraveny žít bok po boku (Wallensteen, 2007: 9). Což je právě v případě Izraele a Palestiny jeden z konfliktních bodů, neboť obě strany stále odmítají navzájem uznat právo na existenci,⁷ což následně znemožňuje konstruktivní dialog.

Podobně jako Wallensteen, Robert Rothstein zdůrazňuje, že mírový proces není jen to, co se děje *před* uzavřením mírových dohod, ale i to, co se děje *poté* (Rothstein, *After the Peace*, 1999 dle Alger, 2007: 309, kurzíva A.B.). Ačkoli

---

⁷ Samostatnou otázkou je, do jaké míry musí Izrael trvat na uznání sebe sama jako „židovského státu“ a také, jak se vypořádat s participací Hamásu na vládě.

izraelsko-palestinského míru ještě dosaženo nebylo, je jisté, že práce o mír usilujících aktérů podpisem mírových smluv neskončí.

Pokud se jedná o izraelsko-palestinský konflikt, za žádoucí (a ověřitelný) výsledek můžeme považovat ukončení izraelské okupace Západního břehu Jordánu, vznik a uznání samostatného palestinského státu a uzavření (a dodržování) mírové smlouvy mezi ním a Izraelem. Tohoto výsledku mohou dosáhnout jen a pouze představitelé obou národů, avšak jak již bylo řečeno, podpora (případně i tlak) mezinárodního společenství, jejich voličů i občanské společnosti jim v tomto mohou pomoci. Jicchak Rabin se dokonce domníval, že „*mírový proces uspěje jen tehdy, pokud se ho chopí lidé na lokální úrovni.*“ (dle Miedema, 1999: 282). Míra zásluh je však vždy diskutabilní, neboť není vyčíslitelná.

Diana Chigas (Chigas, 2006: 563) definuje čtyři kategorie, ve kterých mohou NGOs přispět k mírovému řešení konfliktu:

1. Změny v postojích a psychologii stran,
2. Zlepšení komunikace a vztahů napříč konfliktními liniemi,
3. Rozvoj nových možností, jak přemostit polarizaci, a soutěž řešení (*competition of solutions*),
4. Přispění k de-institucionalizaci konfliktu.

Tyto čtyři cíle mi poslouží k posuzování toho, zda vybrané NGOs usilující o mír mezi Izraelci a Palestinci k mírovému řešení skutečně přispívají, případně v jakém rozsahu, či zda to jen deklarují bez reálných výsledků. Problémem je pochopitelně fakt, že u řady jejich aktivit se počítá s výsledky v dlouhodobém horizontu, nikoli okamžitě. Na otázku, zda i v těchto případech můžeme jejich úspěšnost posuzovat již nyní, se pokusím odpovědět na konkrétních příkladech.

4 NGOS SNAŽÍ SE O ŘEŠENÍ KONFLIKTU V IZRAELI A NA PALESTINSKÝCH ÚZEMÍCH

V Izraeli a na palestinských územích působí množství mezinárodních nevládních organizací (INGOs) včetně těch s globální působností, jako jsou například *Amnesty International* (AI) či *Human Rights Watch* (HRW). Tyto velké INGOs sice disponují neporovnatelně většími zdroji a kapacitami než nevládní organizace místní, a mohou tak realizovat i projekty a kampaně relativně bez ohledu na jejich finanční a personální náročnost či obav ze zneprátení si vlády. Avšak tyto projekty a kampaně zpravidla bývají jen krátkodobé a věnují se pouze dílčímu problému. Navíc pokud tyto INGOs nespolupracují s místními partnery a nedisponují dostatečnou a komplexní znalostí konfliktu, mohou se snadno zaměřit na problém, který je pro konfliktem zasaženou společnost problémem jen minoritním (*příklad!*). John Paul Lederach tvrdí, že „*peacebuilding* musí vycházet zevnitř kultury“ a že je klíčové stavět na znalostech a zkušenostech vycházejících přímo z kontextu konkrétního společenského konfliktu (Lederach, *Preparing for Peace: Conflict Transformation Across Cultures*, 1995: 27, dle Evans-Kent – Bleiker, 2003: 111), což platí nejen pro dlouhodobé budování míru, ale i pro jemu předcházející řešení konfliktu. Klíčové pro úspěch v této otázce je totiž chápat lokální dimenzi teritoriálního chování, segregace a mezietnických interakcí souvisejících s výsledky mírových jednání (Newman, 2006: 94). Bez porozumění situaci a perspektivě stran zapojených v konfliktu nemohou být jakkoli dobře míněné snahy o řešení konfliktu příliš úspěšné.

4.1 Status Jeruzaléma jako příklad celospolečenské otázky

V případě izraelsko-palestinského konfliktu se jedná například o symbolickou a emocionální dimenzi vazby Izraelců i Palestinců na území, zvláště

pak na Jeruzalém, který si jako své hlavní město nárokují obě strany konfliktu (Newman, 2006: 94). Jeruzalém není strategickým bodem a při pohledu zvenčí se nemusí kompromis ohledně jeho správy zdát jako nepřekonatelný problém.⁸ Jeruzalém, arabsky al-Kuds, ale nese silný symbolický náboj pro obě strany, zejména díky posvátným místům (židovským, muslimským i křesťanským), která se zde nacházejí. A také díky bojům, které byly o město svedeny od izraelské války za nezávislost v roce 1948. Tehdy Izrael o téměř celý Jeruzalém přišel,⁹ avšak v Šestidenní válce v roce 1967 jej na Jordánsku dobyl zpět¹⁰ a v roce 1980 novým Základním zákonem¹¹ označil Jeruzalém, „*celý a sjednocený*“, za své hlavní město.¹² Otázka správy Jeruzaléma je jedním z předmětů oficiálních mírových jednání, přičemž Západ nezřídka kdy navrhuje jeho rozdělení. Na to ovšem představitelé Izraele pravděpodobně,¹³ pokud tomuto plánu nebudou nakloněni především jejich voliči. Je otázkou, zda by rozdělení Jeruzaléma bylo nejlepším řešením a zda by skutečně přispělo k trvalému míru, jisté však je, že nějakého kompromisu dosaženo být musí, neboť statut Jeruzaléma je opakovaně jednou z příčin kolapsu mírových jednání. Dokud ale nedojde ke změně diskurzu, který chápe Jeruzalém jako nedělitelné hlavní město (ať už pro Izrael či pro budoucí palestinský stát), nelze realisticky počítat s tím, že by v tomto ohledu mezivládní i nevládní organizace svým apelem na vrcholné politiky něčeho dosáhly, byť potenciálně mohou být katalyzátorem hledání nových řešení.

⁸ Úvahy o rozdělení Jeruzaléma na židovskou a arabskou část či svěření jeho správy Britům, případně mezinárodnímu společenství, se ostatně objevovaly již v období britského mandátu. Více viz např. Müller, 2004: 69-73.

⁹ Území Západního břehu Jordánu včetně větší části Jeruzaléma ovládlo Jordánsko, Izraelcům se podařilo udržet jen část západního Jeruzaléma.

¹⁰ Byť to byl spíše výsledek vojenských operací v reakci na napadení Jordánskem, nikoli plánovaných snah o znovusjednocení města – Müller, 2004: 80.

¹¹ Izrael nemá ústavu, ale tzv. Základní zákony, které ji nahrazují.

¹² *Basic Law: Jerusalem, Capital of Israel*, [30. července 1980], [cit. 24. dubna 2012].

Dostupné online: http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/1980_1989/Basic%20Law-%20Jerusalem-%20Capital%20of%20Israel

¹³ A současný premiér Benjamin Netanjahu i ministr zahraničí Avigdor Lieberman nepřestávají Jeruzalém označovat za „věčné město“.

Protože je ale otázka osudu Jeruzaléma pro obě strany konfliktu silně emocionální, domnívám se, že její řešení by mělo vycházet zevnitř, nikoli zvenčí. Tedy, že ideálně by k němu měly dojít politické elity obou stran na základě kompromisu, který bude mít podporu napříč společností. Tato podpora je nezbytnou, neboť většina demokraticky volených politiků bude brát ohled na názor svých voličů. Míru nakloněnosti kompromisu však pravděpodobně nepomohou zvýšit iniciativy zvnějšku, zejména proto, že míří primárně na politickou elitu, ale spíše iniciativy propagující mírové soužití dvou národů na lokální úrovni, snažící se změnit diskurz ve společnosti. Některým těmto aktivitám bude věnována část práce, zabývající se vzděláváním k míru (*peace education*) a propagací smíření. Úspěšnost těchto snah je však velice obtížně měřitelná v absolutních číslech, tím spíše, že nálady společnosti se mění s každým bezpečnostním incidentem či mírou úspěšnosti mírových rozhovorů (Brandt – Colaresi – Freeman, 2008: 344).

4.2 Izraelsko-palestinský mírový proces a jeho překážky

K ozbrojeným střetům mezi židovskými příchozími do Palestiny a tamními arabskými obyvateli docházelo již před vznikem Izraele v roce 1948 a bezprostředně po něm. Při první arabsko-izraelské válce¹⁴ čelil Izrael mnohonásobné přesile arabských států, které se pasovaly do role zastánců a ochránců Palestinců a bojovaly za dodnes neexistující (resp. mezinárodním společenstvím neuznávaný) palestinský stát. Až do roku 1993 se proto mluvilo o konfliktu izraelsko-arabském, případně blízkovýchodním. Poté, co se Jordánsko v roce 1988 vzdalo svých nároků na Izraelem okupovaná území¹⁵ ve prospěch Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), která posléze 15. listopadu 1988

---

¹⁴ Pro Izraelce to je vítězná Válka za nezávislost, Palestinci používají označení al-Nakba neboli Katastrofa.

vyhlásila v Alžíru Palestinský stát na základě rezoluce VS OSN č. 181,¹⁶ je ale přesnější mluvit o konfliktu izraelsko-palestinském. A to přesto, že se do něj s různou intenzitou zapojují i okolní arabské státy a Izrael s téměř žádnými nemá uzavřené mírové smlouvy (výjimkami jsou Egypt a Jordánsko).

4.2.1 Izraelsko-palestinský mírový proces

Mírový proces začal až po letech sporů a válek a první intifádě¹⁷ v Oslu. Podpisu dohody z Osla (oficiálně Deklarace principů přechodné samosprávy) předcházela v roce 1991 Madridská mírová konference (první oficiální jednání arabských států s Izraelem) a především řada neoficiálních tajných jednání zástupců Izraele a OOP na různých místech v Norsku v průběhu roku 1993, mj. za přispění nevládních aktérů,¹⁸ a také výměna dopisů mezi předsedou OOP Jásirem Arafatem a izraelským premiérem Jicchakem Rabinem, kterými Izraelci a Palestinci navzájem uznali své právo na existenci. Právě proto se o dohodě mluví jako o dohodě z Osla, ačkoli byla podepsána 13. září 1993 ve Washingtonu. Dohoda přislíbila svěřit samosprávu na Izraelem okupovaných územích do rukou Palestinců a stanovila harmonogram postupného předávání území.¹⁹ Izrael si měl ponechat zodpovědnost za hranice, bezpečnost tam pobývajících Izraelců, svobodu pohybu židovských osadníků a bezpečnostní a

---

¹⁵ Západní břeh Jordánu mělo až do roku 1967 ve správě právě Jordánsko, Pásmo Gazy bývalo egyptské.

¹⁶ Tato rezoluce z roku 1947 dle návrhu Zvláštní komise OSN pro Palestinu rozděluje britské mandátní území Palestina mezi dva státy, židovský Izrael a arabskou Palestinu. Arabové (Egypt, Jordánsko, Irák, Sýrie, Libanon a Saudská Arábie) ale jakékoli dělení odmítli a zahájili válku proti nově vzniknuvšímu Izraeli. Ten se však ubránil.

¹⁷ Palestinské lidové povstání, zahájené koncem roku 1987.

¹⁸ Konkrétně prof. Kelmana a jeho kolegů, kteří se věnují mediaci a pořádání workshopů o řešení konfliktů v teorii i praxi (více viz např. Kelman, 1995).

¹⁹ Podobné harmonogramy obsahovaly téměř všechny následující dohody, prakticky nikdy však nebyly dodrženy.

zahraniční politiku Palestiny.²⁰ V květnu 1994 pak na tuto Deklaraci navazovala Dohoda o autonomii Gazy a Jericha²¹, na jejímž základě byla skutečně vytvořena palestinská samospráva, která disponovala legislativní, výkonnou a soudní mocí a v jejímž čele dočasně stanul předseda OOP, Jásir Arafat. Ten byl později, v lednu 1996, zvolen prvním palestinským prezidentem. Pro pokračování izraelsko-palestinských mírových jednání byl důležitý i podpis Přechodné dohody o Západním břehu a Pásmu Gazy²², tzv. Dohoda z Osla II, z 28. září 1995, která mj. rozdělovala území Západního břehu do 3 zón podle toho, pod čí správu spadala. Plnou civilní i bezpečnostní autonomii nově získala velká města na Západním břehu,²³ která se tak stala součástí zóny A, zcela palestinské zóny (3,5% Západního břehu). Do zóny B spadaly osídlené oblasti, ve kterých dostali Palestinci civilní samosprávu, bezpečnost si ponechal na starost Izrael (26% Západního břehu). Do poslední zóny, zóny C, spadaly všechny ostatní oblasti Západního břehu (70,5%). Jednalo se především o sporná území jako je Východní Jeruzalém, židovské osady, či vojenské základny. Tam Izraeli zůstala plná civilní i bezpečnostní správa. Dohoda také stanovovala harmonogram dalšího stahování izraelské armády z oblastí spadajících do zón B a C.

---

²⁰ *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*, [13. září 1993], [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online:

<http://www.unsco.org/Documents/Key/Declaration%20of%20Principles%20on%20Interim%20Self-Government%20Arrangements.pdf>

²¹ *Agreement on The Ggaza strip and The Jericho area*, [4. května 1994], [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online:

<http://www.unsco.org/Documents/Key/AGREEMENT%20ON%20THE%20GAZA%20STRIP%20AND%20THE%20JERICHO%20AREA.pdf>

²² *Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip*, [28. září 1995], [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.unsco.org/Documents/Key/Israeli-Palestinian%20Interim%20Agreement%20on%20the%20West%20Bank%20and%20the%20Gaza%20Strip.pdf>

²³ Ramalláh, Betlém, Džanín, Tulkarem, Kalkíja a Nábulus. Otázka významného města Hebronu byla vzhledem k přítomnosti židovských osadníků ve městě řešena později samostatnou dohodou v roce 1997, která město rozdělila na dvě části – palestinskou a osadnickou.

Atmosféru optimismu a nadějí na konec izraelsko-palestinského násilí ale narušovaly protesty opozice, více i méně radikální, na obou stranách. Jicchak Rabin a Šimon Peres byli obviňováni tzv. jestřáby, sionisty i náboženskými radikály ze spolčování se s nepřítelem (Gilbert, 2002: 548) a ohrožování bezpečnosti Izraele, zatímco Arafata kritizovali především islámští militanti z hnutí Hamás či Palestinského islámského džihádu (kteří až do roku 2005 bojkotovali i palestinské volby a stáli tak mimo palestinský politický systém). Rabina jeho angažovanost v mírovém procesu později stála i život,²⁴ jeho nástupce v premiérském křesle Šimona Perese (Strana práce, stejně jako Rabin) „jen“ volební prohru. Nová vláda Benjamina Netanjahua (z pravicového Likudu) v roce 1996 slavila u voličů úspěch právě proto, že na rostoucí počet palestinských sebevražedných útoků reagovala pozastavením procesu předávání měst Palestincům podle harmonogramu stanoveného v Oslu a naopak podporovala rozšiřování židovských osad na okupovaných územích. Tyto osady dokonce vyhlásila za „oblasti národní priority“, díky čemuž byly osadníkům přiznávány daňové úlevy a finanční dotace.

Zpomalení mírového procesu v důsledku změny izraelské vlády není ničím překvapivým. Vstřícné kroky a obnovování závazků (např. ohledně postupného předávání měst na Západním břehu Jordánu pod palestinskou správu či stran kontroly nad teroristickými skupinami) pravidelně vyvolávají na obou stranách vlny nevole, které se v 90. letech zpravidla projevovaly na straně Palestinců nárůstem počtu sebevražedných atentátů (k většině z nich se hlásil Hamás) a na straně Izraelců pádem vlády a vyhlášením předčasných voleb.

Ve volbách v květnu 1999 zvítězil pro-mírový blok Jeden Izrael a nová vláda Ehuda Baraka (Strana práce) vyslovila podporu pokračování mírového procesu, avšak z nedělitelnosti Jeruzaléma a ochrany izraelských osadníků neslevila. Právě otázka Jeruzaléma, řešená mezi jinými o rok později během

---

²⁴ 4. listopadu 1995 ho během pro-mírové demonstrace na telavivském náměstí zavraždil náboženský radikál Jigal Amir.

izraelsko-palestinských rozhovorů v americkém Camp Davidu, byla jednou z příčin krachu těchto jednání. Spojené státy (resp. jejich tehdejší prezident Bill Clinton) navrhovaly rozdělení Jeruzaléma, avšak tento návrh byl odmítnut oběma stranami.

Když na konci září 2000 vypukla druhá intifáda, lišící se od té první na straně Palestinců zejména tím, že taktika házení kamenů ustoupila sebevražedným atentátům, a na straně Izraelců tvrdšími vojenskými protiútoky, represemi a uzávěrami palestinských území, sny o zdárném pokračování mírového procesu se rozplývaly intenzivněji než dříve. Následné volební vítězství ostříleného jestřába Ariela Šarona a jeho Likudu jen potvrdilo, že tváří v tvář násilí a teroru Izraelci volí spíše nekompromisní politiky. V reakci na rostoucí počet palestinských sebevražedných atentátníků začala v roce 2002 také výstavba často kritizovaného bezpečnostního plotu/zdi kolem Západního břehu Jordánu.

V roce 2003 sice přišel blízkovýchodní kvartet s novým mírovým plánem, tzv. Cestovní mapou pro mír, podle kterého se měly všechny sporné body řešit postupně tak, aby do roku 2005 mohl vzniknout samostatný palestinský stát, nicméně ani tento plán se neukázal jako životaschopný.

Když na podzim 2004 zemřel Jásir Arafat, začalo se proměňovat politické klima na palestinských územích – v lednu 2005 byl prezidentem sice zvolen nový předseda OOP Mahmúd Abbás, komunálních voleb se ale poprvé zúčastnilo hnutí Hamás, kterému se podařilo přesvědčivě zvítězit v Pásmu Gazy (zatímco na Západním břehu jako obvykle vyhrál Fatah). Mezitím se izraelský premiér Šaron, s velikou podporou izraelské veřejnosti,²⁵ rozhodl pro úplné stažení z Pásmu Gazy.²⁶ Již tradičně to ale vyvolalo vládní krizi, a tentokrát i krizi

---

²⁵ *Israeli Polls on Unilateral Measures (2001-2004)*. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/unilateral1.html

²⁶ Toto rozhodnutí bylo překvapivé, vzhledem k tomu, jaký byl Šaron až do té doby zastánce a propagátor osadnické politiky. Ale bylo to rozhodnutí pragmatické, neboť přítomnost židovských osadníků v Pásmu Gazy přinášela více starostí než užitku, navíc se k němu Izrael zavázal v dohodách z Oslo.

vnitrostranickou.²⁷ V roce 2006 proběhly parlamentní volby i na palestinských územích, které skončily vítězstvím Hamásu v Pásmu Gazy a Fatahu na Západním břehu Jordánu. Během léta 2007 následovala občanská válka, jejímž výsledkem je dodnes trvajícím rozdělení správy těchto dvou geograficky oddělených palestinských území, což i dnes přináší celou řadu úskalí nejen při jejich správě, ale i v mírovém procesu. Partnerem Izraele pro další jednání jsou představitelé Palestinské samosprávy na Západním břehu, nikoli hnutí Hamás v Pásmu Gazy, které je jak Izraelem, tak USA a EU považováno za teroristickou skupinu. Mírová jednání se ale v posledních letech prakticky nehnula z místa a ani jedna strana nedokázala přijít s reálnými kroky vedoucími k míru. To přispělo i k tomu, že se Palestinci rozhodli dvoustranný mírový proces obejít a žádat o mezinárodní uznání u RB OSN, zatím ale neúspěšně. Tento krok je jednou ze známek toho, že vzájemná důvěra je na bodu mrazu a naděje vkládané do rozhovorů na počátku 90. let jsou nenávratně pryč.

4.2.2 Skutečnosti komplikující průběh mírových jednání

Úskalí, na kterých mírová jednání pravidelně kolabují, se stávají předmětem zájmu oficiální i neoficiální mediace, příčinou nátlaku ze strany USA, OSN či EU,²⁸ důvodem pro bojkot ze strany INGOs a jejich příznivců, i příčinou mobilizace místních občanů. Tato místní aktivistická hnutí a iniciativy s různou mírou organizace, se mohou snažit jednak vyvíjet tlak na vlastní vládu, aby tyto překážky míru minimálně redukovala, a jednak vlastními aktivitami pracovat na jejich odstranění.

---

²⁷ V opozici proti němu stál Benjamin Netanjahu, Šaron proto z Likudu odešel a založil novou stranu Kadimu (Vpřed). Jejím předsedou se stal Ehud Olmert a v březnu 2006 s ní vyhrál volby, zatímco Šaron byl od prosince 2005 po prodělaném infarktu v uměle navozeném kómatu.

²⁸ Neboť ty, na rozdíl od nevládních organizací a aktivistů disponujících „jen“ *soft power*, mají páky, díky kterým může jejich tlak přinášet hmatatelné výsledky.

Za překážky úspěchu mírových jednání je považována především pokračující výstavba izraelských osad na Západním břehu Jordánu, existence tzv. bezpečnostní bariéry, která nekopíruje zelenou linii z roku 1949, otázka práva na návrat palestinských uprchlíků, otázka správy Jeruzaléma, bezpečnostní hrozby ze strany teroristických skupin a podíl Hamásu na moci na palestinských územích. Samostatnou kapitolou je pak autorita a osobnost vůdců, jejich ochota ke kompromisům a odhodlání hledat cestu k dlouhodobému míru. Celá řada skutečností, které se stávají předmětem zájmu zejména západních lidsko-právních NGOs,²⁹ je ale pro úspěch mírového procesu irelevantní, byť jistě nepřispívají k atmosféře nakloněnosti kompromisům za účelem nastolení míru a naopak podporují představu „těch druhých“ jako těch, kterým by se ustupovat nemělo.

Existence židovských osad a jejich pokračující rozšiřování na území, které by mělo připadnout budoucímu palestinskému státu, bývá uváděna jako jedna z klíčových překážek mírového procesu. Aktivní protesty proti nim jsou častou činností řady nevládních organizací a mírových aktivistů. Jednou z nich je i organizace *Rabíni pro lidská práva*, které bude věnována jedna z následujících kapitol.

Statut Jeruzaléma, právo palestinských uprchlíků na návrat, přesné vyměření hranic či spory o vodní zdroje jsou dalšími dlouhodobě spornými body jednání. Vedení hranic a zajištění přístupu k vodě se snad mohou bez větších emocí stát předmětem úspěšného vyjednávání, avšak statut Jeruzaléma a otázka návratu uprchlíků jsou výbušnými otázkami národní hrdosti, identity a bezpečnosti. Jednání o nich proto až dosud končí neúspěšně, byť v problematice návratu uprchlíků jsou vidět pokroky.³⁰

Proměnnou, se kterou politici musí počítat, jsou radikální odpůrci mírového procesu na obou stranách, neboť svými akcemi mohou eskalovat násilí,

---

²⁹ Např. porušování práv vězňů v Izraeli i na palestinských územích, nerovnoprávnost izraelských Arabů, chování izraelských vojáků na check-pointech, blokáda Pásmo Gazy atd.

ovlivňovat veřejné mínění a následně i volební výsledky. Příkladem za všechny mohou být krvavé události roku 1994. V únoru, ještě v době čerstvého mezinárodního optimismu (v Izraeli a na palestinských územích mírové dohody nebyly umírněnou ani radikální opozicí přijaty příliš vřele) z podpisu dohody z Oslo, se podařilo židovskému osadníkovi a odpůrci mírového procesu Baruchu Goldsteinovi proniknout se zbraní v ruce do Jeskyně patriarchů v Hebronu³¹ na Západním břehu Jordánu a postřílet tam 29 palestinských muslimů a řadu dalších zranit. Sám byl na místě zabit, ale hnutí Hamás tímto činem získalo motiv pro sérii sebevražedných atentátů na území Izraele (což byla nová, dosud nevyzkoušená taktika), které měly hebronský masakr pomstít. Tyto atentáty nejenže byly úspěšné, co se týče počtu zabitých, ale klíčové osobnosti mírového procesu, Jicchak Rabin i Jásir Arafat, si vysloužily tvrdou kritiku za neschopnost jim zabránit.

Spirálu násilí roztáčí i vášně veřejnosti, která si po každém krvavém útoku či nepřiměřeném zásahu armády žádá odplatu. Lidé umírají na obou stranách a stále neustávající konflikt přináší ztráty a emoce, se kterými se nelze snadno vyrovnat. Kromě profesionálních psychologů se o pomoc obyčejným lidem snaží i různé iniciativy propagující odpuštění, smíření a koexistenci v míru. Jednou z takových nevládních organizací je i *Parents Circle – Families Forum*, podrobněji zkoumaná v jedné z následujících kapitol.

Ačkoli mírový proces pokračoval relativně úspěšně Smlouvou o Gaze a Jerichu (květen 1994, Káhira) a Přejídnou dohodou (tzv. Oslo II, září 1995), pozice pro-mírových politiků byla na domácí scéně nelehká, byť mezinárodní společenství je ocenilo i Nobelovou cenou míru.³² Jicchak Rabin byl pro svou

---

³⁰ Palestinci již netrvají na jejich reálném návratu na území Státu Izrael, ale jsou ochotni přistoupit na finanční náhradu, jehož výše a další detaily jsou stále předmětem jednání.

³¹ Svatyně, kde jsou podle tradice pohřbeny čtyři páry patriarchů – Adam a Eva, Abrahám a Sára, Izák a Rebeka a Jákob a Lea. Je proto posvátná jak pro židy, tak pro muslimy a křesťany.

³² Za úsilí o dosažení míru na Blízkém východě ji 14. října 1994 dostali Jicchak Rabin, Šimon Peres a Jásir Arafat.

angažovanost v mírovém procesu zastřelen jeho odpůrcem z řad náboženských sionistů. Izrael tak přišel o silnou osobnost, jejíž autorita a ochota ke kompromisu byla jednou z věcí, která stála za úspěšným zahájením mírových rozhovorů na počátku 90. let. A bohužel se zatím nikdo jemu podobný na izraelské politické scéně neobjevil. Což je pochopitelně další z faktorů ovlivňujících úspěch mírových jednání – na obou stranách musí být silné osobnosti, které své státy mohou dovést k vytouženému míru i za cenu zdánlivě nevýhodných ústupků. Takové osobnosti ale na obou stranách stále chybí.

Nejen v důsledku absence silných politických osobností není mírovým jednáním nakloněna ani široká izraelská a palestinská veřejnost. Kolektivní identita Izraelců i Palestinců, vystavěná mj. na vzájemné nenávisti, příliš nenahrává otevřenosti jednotlivců pro smíření. Jednou z příčin jsou podle některých názorů kromě neustále pokračujícího oboustranného násilí i školy, které tuto kolektivní identitu neustále prohlubují. Mnoho NGOs se proto snaží izraelské i palestinské školáky zapojit do programů tzv. mírového vzdělávání, které by jim měly pomoci vidět konflikt a perspektivy jeho vývoje i z jiného úhlu pohledu a ukázat možnosti koexistence. První takovou organizací v Izraeli byla *Givat Haviva*, které bude věnována jedna z následujících kapitol.

5 MÍROVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Jednou z příčin (a zároveň následků) toho, že izraelsko-palestinský konflikt trvá již přes šedesát let, jsou obrovské osobní antipatie obou stran, kolektivní identita vystavěná z části na vzájemné nenávisti a neschopnost či neochota nahlížet na konflikt optikou druhé strany. Kolektivní identita je spoluvytvářena i školským systémem, neboť právě ve škole se děti učí o národní historii a hrdosti. To, co se malí Izraelci učí oslavovat jako vítězství ve Válce za nezávislost, to jejich palestinské protějšky oplakávají jako národní Katastrofu

(Al-Nakba). Jak Izraelci, tak Palestinci se ve svých učebnicích dějepisu snaží marginalizovat historii³³ a přítomnost „těch druhých“ na území Palestiny. Oficiální snahy ministerstva školství o výuku ke skutečnému poznání druhé strany, toleranci a míru se objevily až po podepsání dohod z Osla v roce 1993. S nástupem pravicových vlád v druhé polovině 90. let ale byly programy mírového vzdělávání oklešťovány a osnovy předmětů jako občanská výchova se zaměřovaly spíše na výchovu „k demokracii“ než „k míru a koexistenci“ (Velloso, 1998: 369).

Ačkoli jisté snahy nevládních organizací vychovávat mladou generaci k toleranci a mírovému soužití existovaly v Izraeli již dříve (v Palestině ovšem prakticky vůbec), nový impuls se dostavil až s podpisem dohod z Osla. V předcházejícím období, zejména během první intifády, totiž nebyla atmosféra ve společnosti mírovým aktivitám příliš nakloněná a nezávislé vzdělávací iniciativy neměly ani ve školách příliš prostoru (Velloso, 1998: 364). Nastartování mírového procesu v roce 1993 vzbudilo naděje na možnost změny, což se odrazilo i v nárůstu pro-mírových aktivit v oblasti vzdělávání.

5.1 Definice a cíle mírového vzdělávání

Pracovní skupina UNICEF pro mírové vzdělávání (*The Peace Education Working Group in UNICEF*) definuje mírové vzdělávání jako „proces podněcující znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jsou nutné pro změny chování, jež umožní dětem, mládeži i dospělým předcházet konfliktům a násilí, ať již zjevnému nebo strukturálnímu, řešit konflikty mírovou cestou a vytvářet

---

³³ Israel/Palestine Center for Research and Information [March 2003]: *REPORT I: Analysis and Evaluation of the New Palestinian Curriculum. Reviewing Palestinian Textbooks and Tolerance Education Program*. The Public Affairs Office, US Consulate General, Jerusalem. [cit. 24. dubna]. Dostupné online: <http://www.ipcri.org/files/report1.pdf>. Israel/Palestine Center for Research and Information [April 2004] : *Examination of Israeli Textbooks In Elementary*

podmínky napomáhající míru na osobní, mezilidské, meziskupinové, národní i mezinárodní úrovni.“ (UNICEF 2004, dle Jones, 2005: 246).

Programy mírového vzdělávání se zpravidla snaží změnit postoje účastníků, prohloubit vzájemnou toleranci, zmírnit předsudky, oslabit stereotypní představy, změnit představy o sobě sama i druhých, posílit pocit sdílené identity, prosazovat myšlenky multikulturalismu, debatovat o řešení konfliktů atd. (Salomon, 2007: 3; Salomon 2002:7 dle Jones, 2005: 246). Snaží se představit a legitimizovat perspektivu druhé strany, její narativum,³⁴ strach, naděje či zkušenosti z konfliktu (Salomon, v tisku, dle Salomon, 2007: 3). Tím, že se účastníci zapojují se svými protějšky do konstruktivního dialogu ohledně národní identity, by měli získat méně monolitický pohled na konflikt (Kupermintz – Salomon, 2005: 293). Někdy může jít „jen“ o vznik vzájemného porozumění, toleranci a omezení násilí (Salomon, 2007: 3). Záleží především na kontextu, ve kterém programy mírového vzdělávání probíhají a o co se reálně mohou v danou chvíli snažit.³⁵

Primárním cílem mírového vzdělávání není získávání vlivu na politiku nebo ovlivňování společnosti jako celku v krátkodobém horizontu. Mírové vzdělávání má jasně vymezenou cílovou skupinu – žáky a studenty škol (a potažmo i jejich rodiče a přátele) a jejich učitele.³⁶ Právě jejich pohled na konflikt a jeho dynamiku, chápání „toho druhého“, podoby míru, smíření a spolupráce se mírové vzdělávání snaží ovlivnit.

Schools of The State Educational System. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.ipcri.org/files/israeli-report.pdf>.

³⁴ Bruner (dle Salomon – Biton, 2006: 169) popisuje kolektivní narativum jako sociální konstrukt, který uceleně vzájemně propojuje historické události s těmi současnými a vytváří tak sdílenou identitu.

³⁵ Např. v době eskalace násilí je obtížné hledat pochopení pro akce druhé strany, přesto i tehdy mohou programy mírového vzdělávání sloužit alespoň jako bariéra proti prohlubování vzájemných antipatií.

³⁶ Byť se programy mírového vzdělávání většinou zaměřují na děti, týkají se sekundárně i jejich vyučujících, neboť i ti často mají protichůdné pohledy na základní aspekty konfliktu, sdílejí

Kupermintz a Salomon (2005: 293) definují mírové vzdělávání i na základě těchto tří charakteristik: Zaprvé se programy mírového vzdělávání zaměřují na konflikt a jeho řešení *mezi dvěma kolektivy*, nikoli jednotlivci; zadruhé se snaží o vypořádání se s existencí *protichůdných kolektivních narativ*, která spoluutvářejí identitu stran konfliktu; a zatřetí se mírové vzdělávání snaží o *změnu představ, které mají obě strany jedna o druhé*.

5.2 Možné podoby nevládních programů mírového vzdělávání v Izraeli a na palestinských územích

Výše definovaných cílů se programy mírového vzdělávání mohou snažit dosáhnout různými způsoby. Většina jich je založena na přímém kontaktu účastníků z izraelské a palestinské strany (Salomon, 2007: 9), a to na základě hypotézy, že právě osobní setkání a v některých případech i spolupráce na společném cíli³⁷ mají potenciál zmírnit či zcela změnit nepřátelský postoj k „těm druhým“ (Kupermintz – Salomon, 2005: 295). Programy tohoto charakteru také často bývají první příležitostí, kdy izraelské děti potkávají děti z Palestiny a naopak.

Vzhledem k cílům mírového vzdělávání (mj. poznání druhé strany a jejího pohledu na konflikt a jeho možná řešení) bývá jejich součástí i prezentace dvou odlišných perspektiv daného konfliktu. Tento přístup ale často naráží na odpor účastníků, neboť u dlouhotrvajících konfliktů zpravidla bývá těžké připustit legitimitu postoje druhé strany (Kupermintz – Salomon, 2005: 296). Nabízí se proto varianta společného studia nejprve jiného, vzdáleného konfliktu (např. konfliktu v Severním Irsku), což dle závěrů studie Ilany Lustig (2002, dle Kupermintz – Salomon, 2005: 296) umožňuje účastníkům programu zkoumat

---

odlišná narativa a jiné priority, což může vyústit i v konflikty při spolupráci a potencionálně tak ohrozit celý projekt – Maoz dle Kupermintz – Salomon, 2005: 299.

³⁷ Např. když smíšené izraelsko-palestinské týmy hrají fotbal.

konflikt a diskutovat o něm v emocionálně nezbarveném kontextu. Takto získané poznatky mohou děti posléze přenášet do kontextu konfliktu, v jehož středu se samy nacházejí, a díky tomu si snáze uvědomovat jeho komplexnost.

Ačkoli se vzdělávání k míru a toleranci v Izraeli a na palestinských územích věnuje celá řada institucí a nevládních organizací, většina kontaktních programů mírového vzdělávání je prováděna mezi izraelskými židy a izraelskými Araby (tj. arabskými občany židovského státu), (Hassassian – Kaufman, 1999: 119). Přispívají svou činností k lepšímu občanskému soužití v rámci Státu Izrael a k toleranci mezi dvěma konfliktními složkami izraelské společnosti, nemají ale přímý dopad na interakci mezi Izraelci a Palestinci ze Západního břehu Jordánu či Pásma Gazy. Přesto právě tento přístup zastává i nejstarší a největší izraelská nevládní organizace, která se mírovému vzdělávání věnuje.

5.3 Židovsko-arabské centrum pro mír v Givat Haviva

Givat Haviva je nejstarší a největší izraelskou organizací,³⁸ která se věnuje vzdělávání dětí, mládeže i dospělých s cílem povzbudit toleranci, koexistenci majority s minoritami a fungující demokracii. Židovsko-arabské centrum pro mír v Givat Haviva (*Jewish-Arab Centre for Peace at Givat Haviva*, JACP) vzniklo v rámci *Givat Havivy* v roce 1963 a je její důležitou součástí.

Givat Haviva (a tedy i JACP) zastává holistický přístup k mírovému vzdělávání, svojí činností se snaží ovlivňovat celou společnost, nejen její segmenty. Cílem její činnosti je zlepšení a posílení židovsko-arabských vztahů (v Izraeli), naučení všech obyvatel Izraele vzájemnému porozumění a prohlubování přátelství mezi židovskými a arabskými komunitami. Splnění tohoto cíle považuje za „morální předpoklad míru s Palestinci a okolními arabskými státy.“³⁹ Snaží se tedy nejen o kulturní pluralismus, demokracii a rovnoprávnost menšin,

³⁸ Vznikla v roce 1949 v oblasti Wádí Ara, etnicky rozmanitém regionu.

³⁹ *About GHEV*. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://givathaviva.org/Page/2>

ale i o smíření a mír v regionu (Ozacky-Lazar, 2002: 188). Činnost Givat Havivy jako celku byla v roce 2001 oceněna cenou UNESCO pro mírové vzdělávání za dlouholetou propagaci židovsko-arabského dialogu a smíření.

Programy JACP se tedy soustředí na občanskou společnost v Izraeli jako celek a na propagaci nekonfliktního soužití izraelských židů a izraelských Arabů. Ačkoli se na první pohled může zdát, že takový přístup přímo nepřispívá ke snahám o úspěšné dovršení mírového procesu, opak je pravdou. Postavení palestinské/arabské minority v Izraeli je častým zdrojem její frustrace, byť se jim v porovnání se situací na palestinských územích nebo okolních arabských státech často daří neporovnatelně lépe, a to minimálně po ekonomické stránce. Navíc zde vyvstává otázka identity Arabů s izraelským občanstvím. Izrael je označuje za „izraelské Araby“, což je terminus technicus. S tímto statutem je spojena řada specifíků (příklady) a alespoň v teoretické rovině izraelským Arabům přiznává místo v izraelské společnosti. Oni sami se ale často označují za Palestince s izraelským občanstvím (Čejka, 11) a identifikují se tak spíše s (budoucím) palestinským státem než s Izraelem.⁴⁰

Mezi hlavní programy JACP, které se zaměřují na děti a mládež, patří *Face to Face* (F2F, celý název zní *Face to Face – Educating for Tolerance and Pluralism*, Tváří v tvář – Vzdělávání k toleranci a pluralismu) a *Children Teaching Children* (CTC, Děti učí děti). Oba programy jsou založené na oblíbené metodě osobního setkávání dětí z židovských a arabských škol, tam ale jejich podobnost končí. Zatímco *Face to Face* je založen na intenzivním programu během jednoho víkendu, *Children Teaching Children* trvá dva roky a je mnohem komplexnější.

---

⁴⁰ Autor se o nich vyjadřuje jako o Arabech nebo izraelských Arabech, protože tyto termíny jsou používány i v textech, ze kterých autor vychází. Pokud je řeč o Palestincích, pak jsou tím myšleni arabští obyvatelé Pásmu Gazy a Západního břehu Jordánu.

5.3.1 Face to Face – Educating for Tolerance and Pluralism

Program *Face to Face* je zaměřený na žáky 10. - 12. tříd (15-17 let) v izraelských židovských a arabských školách. Jádrem programu je dvoudenní setkání dvou stejně velkých skupin židovských a arabských studentů v areálu Givat Havivy v Hadeře na severu Izraele. Jednoho takového setkání se účastní zpravidla zhruba 180 studentů, v roce 2010 jich bylo celkem téměř 2000.⁴¹

Cílem programu F2F je zmírnit vzájemnou nenávist a pocit ohrožení mezi mladými židovskými a arabskými Izraelci, propagovat jejich setkávání a zdůrazňovat jejich zodpovědnost za vytváření egalitární společnosti založené na vzájemném uznání a pochopení. Zároveň se lektori snaží o to, aby studenti lépe pochopili komplexnost izraelsko-palestinského konfliktu.⁴² JACP se o to snaží právě na těchto dvoudenních setkáních, jejichž průběh je přesně rozplánován.

Samotnému víkendů v komplexu Givat Haviva předchází přípravná hodina v domovských školách, která má účastníkům nastínit problémy, kterými se budou o víkendů zabývat. Po příjezdu se účastníci seznamují s „druhou stranou“, což je jedna z obtížnějších částí. Studenti přijíždějí s jistými očekáváními toho, jak jejich protějšky budou vypadat a jak se budou chovat. Přibližně 80% židů se nikdy osobně neseťkalo s žádným Palestincem či izraelským Arabem a podobně to platí i naopak. To znamená, že jejich názory jsou formovány tím, jak jsou „ti druzí“ vykreslováni jejich nejbližším okolím, školními učebnicemi a médií. A tento obraz zpravidla není vzhledem k již 70 let probíhajícímu konfliktu příliš pozitivní. Pojetí sebe sama („*my jsme ti dobří, my máme pravdu, Bůh je na naší straně, my jsme oběti*“) a těch druhých („*oni se mýlí, oni jsou agresori, oni rozumí jen síle, to oni nás nutí dělat špatné věci*“) je podobné na obou stranách,

---

⁴¹ *Building a Shared Society, Community by Community, Annual Report: Givat Haviva, 2010*, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: [http://www.givathaviva.org.il/english/info/Givat%20Haviva%20Annual%20Report%202010%20\(1\).pdf](http://www.givathaviva.org.il/english/info/Givat%20Haviva%20Annual%20Report%202010%20(1).pdf)

⁴² *Face to Face: Goals and Methods*, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.mifgashim.info/about/goals-and-methods>

jen je vždy zrcadlově převrácené (Bar-Tal 2000, dle Kupermintz – Salomon, 2005: 294). Již pouhý fakt, že svým vzhledem a oblečením si jsou podobní, je někdy vyvádí z míry.

Po krátkých seznamovacích hrách, prolomení ledů a počáteční nedůvěry, přichází vážnější část programu, která bývá emocionálně velice vypjatá. Ve skupinkách zhruba dvaceti studentů, vedených jedním židovským a jedním arabským lektorem, se debatuje o kultuře a identitě Židů a izraelských Arabů. Emocionálně náročný den je zakončený kulturním večerem s hudbou a tancem, což je bezpochyby něco, co dokáže obrušovat hrany. Druhý den program pokračuje v malých skupinkách debatami o možnostech spravedlivějšího uspořádání společnosti a končí večerem, během kterého účastníci reflektují víkendovou zkušenost a rozcházejí se většinou v přátelské atmosféře, neboť se přes vzájemné názorové neshody naučili vzájemnému respektu. Možná ne vůči celé skupině, ale určitě vůči jejím konkrétním členům, které měli možnost potkat. Po hlavním programu následuje ještě workshop na domovských školách, během kterého účastníci hodnotí nově nabyté zkušenosti. Tím ale program F2F končí, nepokračuje žádnými dalšími aktivitami během školního roku ani opakovanými setkáními.

Na některých školách ale měl program F2F u studentů úspěch natolik velký, že se v roce 2009 JACP rozhodlo vytvořit pokračovací program, který by na něj navazoval a jehož by se účastnili ti, kdo již F2F prošli. Jmenuje se *Taking Social Action* a jeho prostřednictvím se mladí Židé a izraelští Arabové společně podílejí na podpoře aktivit občanské společnosti. Přerozdělují finanční prostředky poskytnuté americkou nadací *Estelle Friedman Gervis Family Foundation* mezi místní nevládní organizace, což znamená, že společně zjišťují a rozhodují o tom, které si zaslouží grant. Učí se tak společenské zodpovědnosti i tomu, jak spolupracovat a vidět v těch druhých rovnocenné partnery.⁴³

---

⁴³ *Jewish and Arab Youth Taking Social Action*, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.givathaviva.org.il/english/info/SocialAction.htm>

V roce 2007 zařadilo izraelské ministerstvo školství program F2F do školních osnov s cílem, aby se jej účastnila každá izraelská škola. Ve školním roce 2007/2008 ale i přesto došlo místo k rozšiřování ke škrtům v programu, nicméně nadále pokračuje.

5.3.2 Children Teaching Children

Children Teaching Children je program, který vznikl v roce 1986 a do dnešního dne prošel mnoha proměnami. Na úplném začátku spočíval v tom, že se arabské a židovské děti navzájem učily svůj jazyk. Ukázalo se ale, že ačkoli arabské děti jsou připravené učit se hebrejsky, židovským dětem chybí chuť a motivace do studia arabštiny. Dnes se jedná o program, jehož cílem je, aby účastníci lépe porozuměli sami sobě i tomu jak vidí a chápou „ty druhé“ a aby tyto své představy konfrontovali se svými protějšky.

CTC je jeden z mála programů mírového vzdělávání, které jsou součástí osnov (konkrétně pro 8. a 9. třídy židovských a arabských škol v Izraeli) a mohou ve školách oficiálně fungovat po celý školní rok. Přesto se finanční podpora ze státního rozpočtu mění podle toho, kdo je právě u vlády.⁴⁴

Programu CTC se účastní vždy spárované židovské a arabské školy s paralelními třídami (V roce 2010 jich bylo celkem 400)⁴⁵. Trvá po dobu dvou školních let, během kterých se konají nejprve separátní sezení a diskuze o vlastní identitě (dvě hodiny každý týden) a potom postupně dvě až šest společných setkání ročně, během nichž se studenti zapojují do diskuze o společné identitě,

---

⁴⁴ Např. po nástupu vlády Benjamina Netanjahua (Likud) v roce 1996 snížilo ministerstvo školství objem financí pro židovsko-arabské vzdělávací programy (Miedema, 1999: 282).

⁴⁵ *Building a Shared Society, Community by Community, Annual Report*: Givat Haviva, 2010, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: [http://www.givathaviva.org.il/english/info/Givat%20Haviva%20Annual%20Report%202010%20\(1\).pdf](http://www.givathaviva.org.il/english/info/Givat%20Haviva%20Annual%20Report%202010%20(1).pdf)

občanství či spolupráci.⁴⁶ Tyto společné akce se konají střídavě v jedné a druhé škole a jejich náplní nejsou jen vážné diskuze, ale i různé hry, divadelní představení, výlety apod.⁴⁷ Vzniká tak i neformální prostor pro navazování nových přátelství a ne jen pro konfrontaci názorů.

Po celou dobu probíhají zároveň i paralelní setkání účastníků se učitelů, kteří tak mají možnost diskutovat o svých zkušenostech a reakcích dětí a připravovat se na další setkání.⁴⁸ A to vše za asistence koordinátorů z JACP (Miedema, 1999: 284).

5.4 Podmínky úspěchu programů mírového vzdělávání

Pro oba tyto vzdělávací programy platí, že se musí vypořádat s celou řadou praktických problémů i problémů, které mají povahu spíše psychologickou. A přestože obsah i forma popsaných programů je odlišná, předpoklady jejich úspěchu jsou stejné. Pettigrew (1998 dle Salomon, 2007: 9) stanovuje několik základních podmínek, které by měly být splněny, aby mohl být program mírového vzdělávání ve formě setkání příslušníků dvou zneprátelených stran úspěšný. A další autoři mu dávají za pravdu, že bez naplnění těchto základních předpokladů nemohou mít programy mírového vzdělávání reálný efekt. Zaprvé musí být status obou účastníků se skupin, alespoň na zmiňovaných setkáních, rovnoprávný. Zadruhé by interakce mezi účastníky programu neměly být omezeny jen na oficiální setkání po krátký čas, ale měly by pokračovat i po skončení programu. Zatřetí by účastníci z obou stran měli v průběhu programu společně plnit nějaké běžné (s konfliktem a jeho řešením nesouvisející) úkoly a

---

⁴⁶ *Children Teaching Children (CTC)*, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.givathaviva.org.il/english/info/ChildrenTeachingChildren.htm>

⁴⁷ DICHTER, Shuli – SCHIFFMAN, Eitan [1996], [cit. 24. dubna 2012]. : *Children Teaching Children*, Dostupné online: <http://www.pij.org/details.php?id=552>

⁴⁸ Pro učitele byl vytvořen i samostatný program, Dialog mezi učiteli, podobně jako Dialog mezi řediteli škol.

být během toho pro sebe navzájem nepostradatelnými. Za čtvrté je pro úspěch programů mírového vzdělávání nutná i podpora ze strany autorit, ať už morální či finanční.⁴⁹ A za páté by měly tyto programy vytvářet potenciál pro vznik a rozvíjení přátelství napříč konfliktními liniemi.

Každá z těchto podmínek se ale v kontextu dlouhotrvajících konfliktů, a obzvláště toho izraelsko-palestinského, jen obtížně plní. Účastníci programů mírového vzdělávání zpravidla mají odlišná, často i protichůdná, očekávání a cíle. Pokud navíc přicházejí i s předsudky a negativními emocemi vůči druhé straně, je pro ně obtížnější vcítit se do kůže svých protějšků a dívat se na situaci z jejich perspektivy (Kupermintz – Salomon, 2005: 300). A to především v době eskalace násilí a nepříznivého vývoje mírového procesu (Kupermintz – Salomon, 2005: 295). Emocionální zatížení z konfliktu (zlost, žal, strach, nejistota, stres) také ztěžuje racionální uvažování (Janis 1982 dle Salomon, 2007: 6-7) a schopnost tolerovat již pouhou existenci „těch druhých“.

Jednou z překážek nastolení rovnocenných vztahů mezi dvěma kolektivy je existence diametrálně odlišných skupinových narativ a historické paměti. Přesvědčení o tom, kdo je „dobrý“ a kdo „zlý“, kdo to všechno začal, kdo komu co udělal, je těmito narativy neustále utvrzováno (Salomon, 2007: 4-5). Platí to zejména pro slabší stranu konfliktu (Palestince), která se snaží vypořádat s minulými křivdami, zatímco silnější strana (Izraelci) se více soustředí na přítomnost a řešení aktuálních problémů (Maoz, 2000 dle Salomon – Biton, 2006: 176). Nevyhnutelná asymetrie stran konfliktu provází většinu dlouho neřešitelných konfliktů, což se odráží také v pohledu na konflikt i povahu žádoucího míru. Galtung (1969, dle Salomon – Biton, 2006: 168) rozlišuje dva druhy míru – pozitivní a negativní. Negativní mír je definován jako absence násilí ve všech jeho podobách, zatímco pozitivní mír zahrnuje spolupráci, harmonické vztahy a „budování mostů“. Mluví se ještě o třetím pojetí míru, tzv.

---

⁴⁹ Salomon, (2007: 8) tuto podmínku ještě rozšiřuje o podporu ze strany médií, vzdělávacího systému, rodičů i veřejnosti jako celku.

strukturálním, vycházejícím z Galtungova konceptu strukturálního násilí. Strukturální mír je definován v termínech nezávislosti, suverenity, rovnosti a struktur pro dělbu moci (Salomon – Biton, 2006: 168). Ukazuje se, že každá strana konfliktu klade důraz na jeho jiné aspekty, a proto vyhlíží i jiný druh míru. V případě izraelsko-palestinského konfliktu Izraelci zdůrazňují touhu po konci násilí a zajištění vlastní bezpečnosti, tedy negativním míru, zatímco Palestinci usilují o nezávislost a plnou suverenitu, tedy mír strukturální. Ačkoli tedy obě strany chtějí mír, většinou se neshodnou v představě o jeho podobě. A právě o poznání perspektivy a postojů „těch druhých“ a „sladění“ představ o podobě budoucího míru se snaží většina programů mírového vzdělávání, včetně F2F a CTC (Salomon – Biton, 2006: 168).

Porovnáme-li podmínky stanovené Pettigrewem s realitou programů F2F a CTC, zjistíme, že CTC jich splňuje všech pět, zatímco F2F některé z nich ze své povahy splnit nemůže (dlouhodobá interakce účastníků a reálný potenciál pro rozvoj přátelství). Přesto se jej ministerstvo školství rozhodlo oficiálně podporovat, finančně i morálně. Na základě čeho je tedy přesvědčeno o jeho prospěšnosti? Výsledky dotazníků, zjišťujících rozdíl v názorech a postojích před a po účasti v programu, jsou totiž většinou povzbudivé.⁵⁰ Problémem ale je, že jsou prováděny bezprostředně po skončení programu, což může realitu poněkud zkreslovat, neboť skutečné změny potvrdí až čas.

5.5 Přináší mírové vzdělávání hmatatelné změny?

Díky tomu, že program mírového vzdělávání seznamuje účastníky s narativem a perspektivou druhé strany, proměňuje se u jeho účastníků pohled na konflikt a stává se více komplexním (Salomon – Biton, 2006: 176). Průzkumy potvrzují, že studenti vnímají po absolvování programu mírového vzdělávání mír

---

⁵⁰ *Face to Face: Goals and Methods*, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.mifgashim.info/about/goals-and-methods>

více v jeho pozitivních konotacích (jako spolupráci a přátelství) a Izraelci také více jako strukturální mír (rovnoprávnost a nezávislost), (Salomon – Biton, 2006: 176-177).

Během společných programů mírového vzdělávání také dochází k navazování nových přátelství napříč konfliktními liniemi. Byť to nutně nemusí znamenat změnu postoje k druhé straně jako celku, již fakt, že účastníci dokáží vytvořit a udržovat vztahy s „nepřítelem“ a brát ho za sobě rovného, je pozitivní změnou. Otázkou ovšem je, zda přátelství navázaná během programů mírového vzdělávání a změna postoje vůči „těm druhým“ může nějakým způsobem ovlivnit i jejich rodiny a přátele a rozšířit tak skupinu ovlivněnou mírovým vzděláváním. Různé studie ukazují, že v prostředí bez násilí to možné je, ve vyhrocené konfrontační atmosféře spíše nikoli (studie dle Kupermintz – Salomon, 2005: 295).

Především na základě výzkumů programů mírového vzdělávání probíhajících v době druhé intifády se ale ukazuje, že i v době eskalace násilí může mírové vzdělávání působit jako účinná bariéra proti nárůstu negativních pocitů vůči druhé straně (Salomon – Biton, 2006: 174-175, Biton 2002 dle Salomona, 2007: 23-24), a to zj. u Palestinců (Salomon, 2007: 16).

Otázkou, kterou se ještě téměř žádný výzkum nezabýval, je, jak trvalé jsou pozitivní změny, které programy mírového vzdělávání přináší. Studie Bar-Natan⁵¹ ukazuje, že v případě víkendového intenzivního workshopu mírového vzdělávání veškeré pozitivní změny již po šesti měsících vymizely.⁵² U dlouhodobých programů probíhajících po dobu několika měsíců či let lze předpokládat i déletrvající efekty, výzkumy srovnávající postoje účastníků těsně po programu a s delším časovým odstupem ale bohužel zatím chybí. Pokud se ale úspěchy

---

⁵¹ BAR-NATHAN, Irit. *Does friendship between adversaries generalize?* [online]. the University of Haifa Faculty of Education. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://peach.haifa.ac.il/images/7/7b/Irit_Bar-Natan.pdf

⁵² To potvrzuje oprávněnost Pettigrewovy podmínky, že aby byl program mírového vzdělávání úspěšný, musí vytvářet i potenciál pro navázání dlouhodobých vztahů.

dosažené díky programům mírového vzdělávání dále neudrží dalšími (třeba i neformálními) aktivitami, jen stěží mohou přežít tváří v tvář působení času, nepříznivému politickému vývoji či bojovně naladěné atmosféře společnosti (Kupermintz – Salomon, 2005: 300). Také je obtížně odhadnutelné, nakolik jsou změny postojů během programů mírového vzdělávání skutečné a dlouhotrvající a projevující se i ve skutečném životě, nejen v závěrečných dotaznících (Salomon, 2007: 21). Zároveň je možné, že navázaná osobní přátelství nijak nemění postoje ke druhé straně jako celku a jejímu kolektivnímu narativu. Studie Bar-Natan toto naznačuje zejména u arabských účastníků.⁵³

Mírové vzdělávání jen těžko může přinášet hmatatelné pozitivní změny samo o sobě. Aby mohlo být úspěšné, je třeba, aby bylo doprovázeno dalšími aktivitami napříč společnostmi od úrovně místních komunit až po neagresivní politiku představitelů státu. Je ale důležitou součástí mírových aktivit, neboť se snaží vychovat novou generaci tak, aby pro ni pojmy jako mír, tolerance, koexistence či respekt vůči „druhé straně“ nebyly jen prázdnými slovy.

6 IZRAELSKO-PALESTINSKÉ SMÍŘENÍ

Otázka smíření v konfliktu poznamenané společnosti se dostala do diskursu oboru řešení konfliktů až relativně nedávno, v posledním desetiletí (Lederach, Krepon, Arson, Rothstein ad.), není proto zatím příliš probádaná. Je ale zřejmé, že způsoby a mechanismy, jak celospolečenského usmíření dosáhnout, se liší zemi od země, byť některé principy mohou fungovat bez ohledu na místní podmínky a specifika konfliktu. Aktivity vedoucí ke smíření však nemohou přicházet zvenčí (byť morální podpora mezinárodního společenství je

---

⁵³ BAR-NATHAN, Irit. *Does friendship between adversaries generalize?* [online]. the University of Haifa Faculty of Education, s. 15, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://peach.haifa.ac.il/images/7/7b/Irit_Bar-Natan.pdf

pozitivním faktorem), impuls k nim a jejich realizace musí vycházet zevnitř konfliktem rozpolcené společnosti. K procesu smíření dochází zpravidla až po oficiálním ukončení konfliktu v politické rovině.⁵⁴ Pro některé autory (Kelman, Rouhana, Bar-Tal, Bennink) to však není jen výsledek úspěšného řešení konfliktu, ale zároveň i proces, který by konečnému vyřešení měl předcházet. Podle Herberta C. Kelmana by proces smíření měl probíhat od samého počátku mírového procesu a být jeho integrální součástí.⁵⁵ Takto k tomu přistupuje i řada mírových NGOs v Izraeli a na palestinských územích, které se svými aktivitami snaží o smíření mezi Izraelci a Palestinci, případně mezi Izraelci-Židy a izraelskými Araby na úrovni sociální. Zatímco na politické úrovni je smíření procesem vedoucím k transformaci konfliktního vztahu ve vztah založený na vzájemném uznání legitimacy, na úrovni společenské a individuální spočívá především v odpuštění a uzdravení traumat.⁵⁶

Hizkias Assefa (1999: 42) popisuje proces usmíření v několika krocích. Obě strany podle něj musí uznat, že si navzájem ublížily a vyjádřit nad tím upřímnou lítost. Musí být připravené se za svou roli v konfliktu omluvit, přijmout na oplátku omluvu druhé strany a zbavit se zlosti a zahořklosti z utrpeného příkoří. Zároveň musí obě strany být odhodlané se vyvarovat chování, kterým si v minulosti ublížovaly. Také se musí upřímně snažit o nápravu minulých křivd, které způsobily konflikt, a adekvátně poškozenou stranu odškodit, je-li to možné. A v neposlední řadě musí být obě strany ochotné vstoupit do vztahu, který bude jiného charakteru než dosud a bude pro ně navzájem přínosným. Je zjevné, že by tyto kroky musely být provedeny na politické úrovni, musely být doprovázeny i

---

⁵⁴ Jako tomu bylo například v JAR po ukončení apartheidu, ve Rwandě po zastavení genocidy či v Severním Irsku po podepsání Velkopáteční dohody.

⁵⁵ *Resolution and Recognition: A Social-Psychological Perspective of Ending Violent Conflict Between Identity Groups* [online]. 2010, roč. 1, č. 1, s. 3, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=lov>

⁵⁶ ROUHANA, Nadim N. *Reconciliation on Protracted National Conflict Identity and Power in the Israeli-Palestinian Case*. 2001. s. 5-9. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: http://www.columbia.edu/itc/ce/s6403/nadim_rouhana.pdf.

„řešením hluboce zakořeněných sociálních nerovností, které – na nejfundamentálnější strukturální úrovni – podporují kulturu násilí“ (Simpson, 1998: 30 dle Alger, 2007: 311) a musí mít podporu zdola, aby nezůstaly jen v rétorické rovině. Bar-Tal a Bennink (2004: 12) tvrdí, že proces smíření je jednou z podmínek stabilního míru, ovšem jen za předpokladu, že v jeho rámci dojde u naprosté většiny společnosti ke změně motivace, cílů, přesvědčení a emocí ohledně konfliktu, povahy vztahu mezi jeho stranami i ohledně stran samotných.

Mezi řadou izraelských a palestinských mírových aktivistů převládá přesvědčení, že o smíření s Palestinci na osobní úrovni a zrovnoprávnění arabské menšiny v Izraeli by se mělo usilovat ještě před uzavřením oficiálních mírových smluv, a proto již nyní monitorují dodržování lidských práv v Izraeli i na palestinských územích, zasazují se o lepší integraci izraelských Arabů do izraelské společnosti, vzdělávají Izraelce i Palestince k toleranci a koexistenci a podporují jejich dialog. Zvláštní pozici mezi těmito organizacemi má izraelsko-palestinské sdružení těch, kteří v konfliktu ztratili někoho ze svých nejbližších, *Parents Circle – Families Forum*, které se snaží o izraelsko-palestinské usmíření především na individuální a komunitní úrovni.

6.1 Parents Circle – Families Forum

Parents Circle – Families Forum (PCFF, Kruh rodičů – Rodinné fórum) je izraelsko-palestinská nevládní organizace sdružující rodiny těch, kteří v důsledku izraelsko-palestinského konfliktu přišli o někoho ze svých nejbližších – o rodiče, děti, sourozence. Vznikla v roce 1995 a dnes má přes 600 členů, z nichž polovina jsou Izraelci a polovina Palestinci.⁵⁷ V Izraeli a na palestinských územích se

---

⁵⁷ Je to jedna z mála grassroots organizací, která je izraelsko-palestinská, má izraelskou i palestinskou kancelář a důsledně dbá na to, aby počet jejích izraelských a palestinských členů byl v rovnováze.

jedná se o zcela ojedinělý počín, byť mírových organizací zde působí celá řada. Jedinečnost PCFF spočívá v tom, že propaguje dialog a kontakt s obyčejnými lidmi na druhé straně hranice, a to navzdory tomu (či právě proto), že všichni jeho členové zaplatili konfliktu nejvyšší daň. Usmíření obyčejných Izraelců s obyčejnými Palestinci je podle PCFF totiž předpoklad uzavření míru a jeho úspěšného dodržování.⁵⁸

V Izraeli mají příbuzní obětí teroristických útoků zvláštní status, pro veřejnost má jejich hlas svým způsobem větší váhu.⁵⁹ Jsou slyšet při debatách o tom, zda propustit usvědčené teroristy výměnou za uneseného vojáka, jsou slyšet kdykoli dojde k dalšímu útoku. Většinou volají po odvetě, která by zabité pomstila. Nejinak tomu bylo i po únosu devatenáctiletého Arika Frankenthala hnutím Hamás a jeho vraždě v červnu 1994. Jeho otec, ortodoxní žid Jicchak Frankenthal, ale reagoval na smrt svého syna jinak, než je v Izraeli obvyklé. Veřejně odmítl volání po pomstě a naopak vyzval k ukončení násilí a snahám o usmíření (dle Barnea – Shinar, 2006: 496). Jeho postoj se zásadně lišil od již existující Asociace pro oběti terorismu (Terror Victims Association), ale nebyl jediným pozůstalým, kterému byla bližší myšlenka usmíření a míru než odplaty a pokračující spirály násilí. Společně s několika dalšími rodinami pozůstalých proto v roce 1995 založil PCFF a v roce 1998 do něj přizval i podobně smýšlející rodiny Palestinců, jejichž příbuzní byli zabiti naopak Izraelci.⁶⁰ Společně se snaží zabránit pokračování násilí tím, že propagují myšlenky dialogu, tolerance,

---

⁵⁸ The Parents Circle Families Forum - introduction. *The Parents Circle*. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.theparentscircle.com/Content.aspx?ID=2>

⁵⁹ TAYLOR, Nick [12. května 2004] : *Peace on Line*, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.guardian.co.uk/prius/parttwo/story/0,14195,1214886,00.html>

⁶⁰ Mezi Palestinci jsou osoby usmrcené izraelskými vojáky zpravidla oslavovány jako mučedníci, bez ohledu na konkrétní okolnosti incidentu. Příslušníci palestinských militantních skupin, a nejen ti, také slibují pomstít smrt těchto zabitých. Že se někdo odchýlí od většinového vzorce chování, není příliš obvyklé.

usmíření a míru. A to mezi širokou veřejností i politiky s cílem, aby mezi Izraelci a Palestinci nedocházelo k dalšímu násilí a zabíjení.⁶¹

PCFF funguje ve dvou dimenzích – zaprvé v osobní dimenzi svých členů, pozůstalých po obětech izraelsko-palestinského konfliktu. A zadruhé v dimenzi izraelské a palestinské veřejnosti. Co se týče členů PCFF, ti se setkávají několikrát za rok a sdílejí spolu své osobní příběhy vypořádávání se se smrtí svých nejbližších. Nejsou to však terapeutická sezení s psychologem, tou nejtěžší částí vyrovnání se všemi pocity, které taková událost může přinést (zlost, vztek, touha po pomstě, zoufalství, beznaděj), museli projít sami ještě před tím, než se rozhodli pro zapojení se do PCFF. Když už se ale stanou jeho členy, znamená to, že chtějí společně s lidmi „z druhé strany“ pracovat na tom, aby tyto své negativní emoce proměnili v naději na změnu a usmíření. Ani to ale není zpočátku snadné, protože většina Izraelců nepotkala žádného Palestince a pro většinu Palestinců byli Izraelci až do té chvíle představováni pouze vojáky a osadníky. Setkat se s příslušníky strany nepřítele a mluvit s ním o svých pocitech není ani pro odhodlané pozůstalé snadné. Když ale vidí, že oni prožívají to stejné, často mezi nimi vznikají překvapivá a hluboká přátelství. Právě díky těmto neobvyklým vztahům může být jejich poselství uvěřitelné a inspirativní.

V dimenzi veřejnosti se pak odehrávají aktivity PCFF, kterými se snaží prosazovat komunikaci a usmíření mezi Izraelci a Palestinci. Členové PCFF pořádají přednášky ve školách i pro širší veřejnost, propagují myšlenky dialogu a míru v médiích a snaží se zabránit zneužívání smrti k ospravedlňování dalšího zabíjení. K dialogu se snaží přimět i své politiky, kteří často deklarují, že mluvit s druhou stranou nemá cenu. Také vytvářejí nové příležitosti a platformy, díky kterým spolu Izraelci a Palestinci mohou mluvit.

---

⁶¹ The Parents Circle Families Forum - Our Mission Statement. *The Parents Circle*. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.theparentscircle.com/Content.aspx?ID=29>

6.1.1 Nové komunikační kanály

Nejznámějším projektem PCFF je *Hello Shalom/Salaam* (doslova Ahoj míru). Přišla s ním v roce 2000 Izraelka Natalia Wieseltier, která se jednou omylem dovolala arabskému mladíkovi Džihádovi z Gazy a dala se s ním po telefonu do řeči. Následovaly hovory další, tentokrát již plánované a nečekané telefonické přátelství inspirovalo Wieseltier k vytvoření projektu, který by obyčejným Izraelcům a obyčejným Palestincům umožnil spolu mluvit, bourat svoje vlastní předsudky a navazovat nová přátelství. Přišla se svým nápadem za lidmi z PCFF, kteří jej přijali za svůj a s finanční podporou Evropské unie jej v roce 2002 spustili. Byl (a je) propagován souběžně v izraelských a palestinských médiích a na billboardech a dostává se tak do podvědomí lidí na obou stranách zároveň. *Hello Shalom/Salaam* je jednoduchý telefonní systém, kdy má volající po vytočení příslušného telefonního čísla na výběr, zda chce „mluvit o usmíření, toleranci a míru s Izraelcem (stiskněte 1) nebo Palestincem (stiskněte 2).“ Nabízí se mu stovky nahraných anonymních vzkazů, z nichž si nějaký vybere a jeho autorovi zavolá. Začátky těchto rozhovorů jsou často emociálně vypjaté, někdy i konfrontační, postupně pak ale přecházejí z roviny obecného vzájemného obviňování do roviny osobní. A volající zjišťují, že na druhé straně je někdo, kdo je stejně jako oni lidská bytost, se kterou mají společného víc, než si možná kdy dokázali představit. Takových telefonátů bylo uskutečněno již přes jeden milion⁶² a mnoho z nich přesáhlo hranice pouhé telefonické konverzace. Projekt *Hello Shalom/Salaam* je tak jedním ze způsobů, jak dát lidem na obou stranách hranice hlas a umožnit jim komunikovat. Většina Izraelců totiž žádného Palestince osobně nezná a většina Palestinců se doposud s Izraelci setkala jen jako s osadníky nebo vojáky na kontrolních stanovištích. Jejich představy o sobě navzájem jsou tak pochopitelně odosobněné a spjaté tím,

---

⁶² GRANGE, Jeremy: Line of hope links Palestinians and Israelis. *BBC Radio 4* [online]. 15. srpna 2007, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6948034.stm

jak druhou stranu prezentují kolektivní narativa a média. Mluvit s někým z druhé strany, byť pouze po telefonu pod podmínkou anonymity, je pozitivní krok směrem k přehodnocení některých názorů ohledně jejich povahy.

Na úspěch telefonického projektu se snaží od roku 2012 navázat multimediální projekt Crack in the Wall (Trhlina ve zdi), který využívá SMS zprávy a online platformu⁶³, na které „Jeden Palestinec/Izraelec mluví a 100 000 Izraelců/Palestinců naslouchá.“ Tento projekt má ambice stát se arénou, ve které by obyčejní Izraelci a obyčejní Palestinci mohli vést dialog o probíhajícím konfliktu, jeho možných řešeních a pohledu druhé strany.

6.1.2 Sdílení osobních příběhů

Kromě těchto projektů, které umožňují obyčejným Izraelcům a Palestincům vzájemný kontakt, realizuje PCFF i programy, do kterých se zapojují přímo jeho členové. Skrze své osobní příběhy o vyrovnání se se ztrátou někoho ze svých nejbližších a o síle proměnit nenávist a touhu po pomstě ve smíření a touhu po míru se snaží lidi na obou stranách hranice inspirovat k dialogu, vzájemnému pochopení, smíření a usilování o mír.

Jedná se především o osobní diskusní setkání se studenty izraelských i palestinských středních škol ve věku 16-17 let.⁶⁴ Tato setkání nemají ambice vzdělávat účastníky o povaze konfliktu nebo debatovat o jeho možných řešeních, ale spíše skrze osobní příběhy ukázat, že usmíření a koexistence jsou možné. Sezení jsou totiž vedena dvěma lektory – členy PCFF – jedním Izraelcem a jedním Palestincem. To je něco, co v posluchačích zanechává silný dojem. Tím

---

⁶³ About "Crack in the Wall": The Parents Circle – Families Forum is proud to present: A "Crack in the Wall": One Palestinian speaks, 100,000 Israelis listen One Israeli speaks, 100,000 Palestinians listen [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.crackinthewall.org/Pages/aboutus.aspx>

spíše, že většina z nich se nepotkala s nikým z druhé strany, natožpak že by si dokázala představit s někým takovým přátelský vztah. Počet účastníků těchto diskuzí postupně roste, v roce 2011 jich bylo kolem sedmnácti tisíc.⁶⁵ Pro mládež z Izraele i palestinských území pořádá PCFF i letní tábor, jehož se účastní jak děti, které v důsledku konfliktu o někoho přišly, tak ty, které nikoli.

Ze setkání, které bylo původně jen pro členy PCFF se vyvinul projekt *History through the Human Eye* (Historie lidskýma očima), který se snaží Izraelcům a Palestincům přiblížit národní narativa i osobní příběhy členů PCFF a budovat mezi nimi důvěru a empatii. Tento projekt pracuje se skupinkami Izraelců a Palestinců, kteří mají vždy něco společného.⁶⁶ Skrze sdílení zkušeností z konfliktu a návštěvu muzea holocaustu Jad Vašem a opuštěné palestinské vesnice Lifta nedaleko Jeruzaléma⁶⁷ mohou účastníci lépe poznat a porozumět druhé straně.

V neposlední řadě se členové PCFF snaží apelovat i na politiky, aby byli izraelsko-palestinskému dialogu otevření více než doposud. Spíše než všeobecnými prohlášeními o důležitosti komunikace pro řešení konfliktu se s vybranými politiky, izraelskými i palestinskými, setkávají osobně a mluví s nimi o usmíření a jeho důležitosti pro mírový proces.

---

⁶⁴ Tento věk je pro Izraelce krátce před tím, než nastoupí na vojnu. Fakt, že se ještě před vojenskou službou setkali s Palestinci v relativně přátelské atmosféře, může pozitivně ovlivnit jejich chování při nasazení například na kontrolních stanovištích na Západním břehu Jordánu.

⁶⁵ Israeli Palestinian bereaved families for Reconciliation and Peace: *Highlights from 2011* [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online:

<https://docs.google.com/file/d/0BypUJxqlo9zvVzI1QkNVaFhRQW1yN29ycE5pUjJkQQ/edit?pli=1>

⁶⁶ Jedná se například o umělce, farmáře či prarodiče. To, že mají něco společného, usnadňuje navazování kontaktu a chápání osob z druhého tábora jako individualit. V roce 2011 účastníků byly téměř tři stovky - Israeli Palestinian bereaved families for Reconciliation and Peace: *Highlights from 2011* [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <https://docs.google.com/file/d/0BypUJxqlo9zvVzI1QkNVaFhRQW1yN29ycE5pUjJkQQ/edit?pli=1>

6.2 Překážky projektů usilujících o smíření

Úskalím téměř každého izraelsko-palestinského projektu je jazyková bariéra. Izraelci zpravidla nemluví arabsky a Palestinci nemluví hebrejsky, pokud nežijí nebo nepracují v Izraeli. Nejedná se jen o problém účastníků společných projektů, ale i o jejich organizátory, kteří spolu musí efektivně komunikovat.⁶⁸ PCFF se tuto bariéru snaží překonávat přítomností tlumočnicků na každém společném setkání.

Skutečností, která také komplikuje společné izraelsko-palestinské programy, je často nejistá bezpečnostní situace na palestinských územích. Po vypuknutí druhé intifády v roce 2000 musely být načas přerušeny osobní kontakty s palestinskými členy PCFF, v době operace Lité olovo (a po ní) na přelomu roku 2008 a 2009 došlo k omezení setkání s palestinskými studenty.

K omezování rozsahu projektů může docházet i v důsledku nedostatku finančních zdrojů. PCFF je financováno především z grantů různých sponzorů,⁶⁹ což znamená, že v případě jejich neudělení může docházet k omezení rozsahu některých programů či jejich přerušení.

Kromě operačních problémů může být efektivita činnosti PCFF negativně ovlivňována i problémy na straně účastníků. Stejně jako v případě mírového vzdělávání, jsou i pro úspěch programů PCFF založených na osobních setkáních důležité postoje jejich účastníků a ochota je změnit. Důležitá je rovněž podpora veřejnosti a politiků. Na konci roku 2011 izraelský ministr školství Gideon Sa'ar (z Likudu) po stížnosti skupiny rodičů zakázal účast příbuzných zabitých teroristů

---

⁶⁷ Lifta je jednou z vesnic, kterou její palestiniští obyvatelé opustili v souvislosti s válkou za nezávislost v roce 1948.

⁶⁸ Jazykový problém je jedním z důvodů, proč neexistuje mnoho izraelsko-palestinských organizací.

⁶⁹ EU, jednotlivé evropské vlády, USAID, skupiny přátel PCFF v USA, Španělsku, Německu a Velké Británii, různé nadace, charity i soukromí donoři - Israeli Palestinian bereaved families for Reconciliation and Peace: *Highlights from 2011* [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <https://docs.google.com/file/d/0BypUJxqlo9zvVzI1QkNVaFhRQW1yN29ycE5pUjJkQQ/edit?pli=1>.

na diskuzních setkáních v izraelských školách s odůvodněním, že jejich aktivity zlehčují problém terorismu.⁷⁰ Pro většinu Izraelců je vyrovnávání se s palestinským terorismem jinak než silou zatím nepředstavitelné a na aktivity poukazující na možné alternativy se dívají s nedůvěrou.

6.3 Jak hodnotit úspěchy PCFF?

V případě organizace jako je PCFF lze její úspěšnost hodnotit na základě počtu jejích členů, tedy Izraelců a Palestinců, kteří ztratili někoho ze svých příbuzných a přesto se rozhodli připojit k iniciativě propagující usmíření a konec násilí. V současné době má PCFF přes 600 členů, polovinu Izraelců a polovinu Palestinců. Na grassroots organizaci je to počet vysoký, ovšem v kontextu počtu obětí izraelsko-palestinského konfliktu,⁷¹ se na první pohled jeví jako kapka v moři. Uvědomíme-li si však, jak obtížné je vypořádání se se smrtí příbuzného, proměna postojů a vyrovnání se s případnou kritikou okolí,⁷² nemůžeme toto číslo považovat za nízké.

Potenciál PCFF navíc nespočívá jen v jeho velikost, ale především v tom, jaký signál tito pozůstalí svým postojem vysílají – ten má potenciál oslovovat a nutit k zamyšlení. A oslovuje stále více lidí jak v Izraeli, tak na palestinských územích. Změny v jejich postojích k „druhé straně“ jsou zkoumány dotazníky bezprostředně po skončení programů, kterých se účastní. Podle nich u většiny účastníků roste podpora mírovému procesu a důvěra v něj i ochota zapojit se do

---

⁷⁰ MITNICK, Joshua. The Parents Circle Families Forum - From Media: Osama Abu Ayyash tells his story to Israelis who've never met a Palestinian. In: *The Parent Circle* [online]. 4. února 2012 [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online:

<http://www.theparentscircle.org/MediaPage.aspx?ID=357>

⁷¹ Například dle odhadů lidsko-právní organizace B'Tselem zemřelo v jeho důsledku jen od roku 2000 kolem sedmi tisíc Palestinců a šesti set Izraelců - <http://old.btselem.org/statistics/english/Casualties.asp>.

⁷² Jak izraelští, tak palestínští členové PCFF často mluví o tom, že jejich rodiny a komunity nemají pro jejich rozhodnutí pochopení a považují je pro účast na projektech PCFF za zrádce.

mírových aktivit.⁷³ Stejně jako u programů mírového vzdělávání není ale zaručena opravdovost a trvanlivost těchto změn v reálném životě.

Usmíření, jeden z hlavních cílů PCFF, je nicméně abstraktní a těžko měřitelné v absolutních číslech. Je to dlouhodobý proces a je zřejmé, že v Izraeli a Palestině je do usmíření ještě daleko. Jakákoli aktivita v tomto směru je ale obrovskou devizou do budoucnosti.

7 NÁBOŽENSTVÍ A OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV

Jak bylo poukázáno na otázce statutu Jeruzaléma, v izraelsko-palestinském konfliktu je někdy používána náboženská rétorika pro obhajobu neochoty ustoupit. Izraelci i Palestinci se odmítají vzdát správy míst, která považují za svatá a náboženští radikálové obou stran používají svou víru jako ospravedlnění vlastních násilných činů (Např. Jigal Amir, Baruch Goldstein či rabín Meir Kahane na jedné straně a hnutí Hamás na straně druhé.). Religiózní osadníci na Západním břehu Jordánu jsou odhodlaní na nich za každou cenu zůstat, neboť jsou přesvědčeni o tom, že jim tato území zaslíbil Bůh, zatímco jejich sionističtí sousedé jsou v otázce opuštění okupovaných území výměnou za vyřešení hraničních sporů mnohem pragmatictější. Náboženství bývá tedy v kontextu izraelsko-palestinského konfliktu spojováno spíše s jeho negativními aspekty. Výjimkou je například ultraortodoxní hnutí Neturej Karta, které neuznává legitimitu sekulární sionistického státu a naopak podporuje Palestince v jejich úsilí o vlastní stát (Čejka: *Judaismus a politika v Izraeli*, 112) či organizace *Rabíni pro lidská práva*, sdružující přes stovku rabínů, kteří vykládají Tóru s důrazem na lidská práva a obhajují jejich dodržování na základě svatých textů.

---

⁷³ *American Friends of The Parents Circle-Families Forum February 2012 Newsletter, The Parents Circle* [online]. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.theparentscircle.com/content.aspx?ID=39>

7.1 Rabíni pro lidská práva – *Rabbis for Human Rights*

Rabíni pro lidská práva (RHR) je izraelskou nevládní organizací, která jako jediná sdružuje rabíny a rabínské studenty všech hlavních proudů judaismu (ortodoxní, reformní, konzervativní i modernistické) s cílem bránit lidská práva v Izraeli a na palestinských územích. Od svého založení v roce 1988 se zastává práv menšin i běžných Izraelců⁷⁴ a problém dodržování lidských práv na okupovaných územích tvoří jen část jejich agendy. Snaží se být apolitickou organizací, která není spjata s žádnou politickou stranou, nezasahuje do politiky ani neprosazuje specifická politická řešení.⁷⁵ To je ostatně společné většině lidsko-právních organizací v Izraeli – jejich primárním cílem je ochrana lidských práv, nikoli prosazování politických řešení konfliktu, byť ten je často jednou z příčin zmiňovaného porušování. To je odlišuje od skupin mírových aktivistů, kteří usilují o mír právě skrz nátlak na politiky, aby činili konkrétní politická rozhodnutí (Galchinsky, 2008: 156).

Ačkoli řešení konfliktu není hlavní náplní práce RHR, zabývá se několika problémy, které s izraelsko-palestinským konfliktem souvisí a dokonce jsou často uváděny jako jedny z překážek mírových jednání. Aktivně vystupují proti demolicím domů na Západním břehu Jordánu a ve Východním Jeruzalémě, protestují proti trase separační bariéry a pomáhají palestinským farmářům při sklizni oliv. Každá z těchto aktivit může potencionálně měnit dynamiku konfliktu a přispívat k jeho řešení.

---

⁷⁴ Zabývají se problémy práv chudých, izraelských Arabů, zneužívání zahraničních dělníků, postavením žen ve společnosti či nových židovských přistěhovalců z Etiopie i dalších zemí.

⁷⁵ About Us. *Rabbis for Human Rights* [online]. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: <http://rhr.org.il/eng/index.php/about/>

7.1.1 Právní pomoc Palestincům

Jednou z hlavních činností RHR na okupovaných územích je právní pomoc Palestincům, kterým hrozí vystěhování, demolice domu (či celých vesnic), ztráta přístupu k jejich hospodářským pozemkům atd. Právní tým RHR se soustředí hlavně na oblast Východního Jeruzaléma (např. čtvrti Silwan a Šejch Džarach) a kopců jižního Hebronu⁷⁶, přestože k podobným případům dochází po celém území Západního břehu Jordánu. Důvodem je omezená personální a časová kapacita právního týmu. Vedení případu se totiž neodehrává jen od stolu kanceláře, ale právníci RHR musí své klienty pravidelně navštěvovat, monitorovat vývoj situace přímo na místě a pružně na něj reagovat.⁷⁷ Často působí jako bariéra mezi dotyčnými Palestinci a demoličními četami, vojáky IDF či osadníky – v závislosti na případu a jeho fázi.

V boji proti demolicím domů se RHR aktivně angažují od roku 1997. K bourání domů Palestinců izraelskou správou okupovaných území dochází z různých důvodů, které jsou ne vždy zcela oprávněné.

Kromě pomoci Palestincům, kterým hrozí nucené vystěhování, pomáhá právní tým RHR i těm, kteří již vystěhováni byli. Právními kroky zpochybňují legalitu vystěhování či demolice domů a žádají buď náhradu škody, nebo umožnění návratu původních obyvatel. Významným vítězstvím na tomto poli byl v roce 2008 případ vesnice Bir al ‘Idd, do které byl po deseti letech umožněn návrat čtyřem stovkám palestinským zemědělců, a to díky pomoci právě RHR.⁷⁸

---

⁷⁶ South Hebron Hills. Tato oblast byla dlouho hlavní oblastí působení RHR, neboť právě zde často dochází k nelegálnímu zabírání půdy Palestincům.

⁷⁷ Annual Activity Report 2008-2009. In: *Rabbis for Human Rights* [online]. září 2009, s. 13, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_Annual_Report_2008-2009.pdf

⁷⁸ Annual Activity Report 2008-2009. In: *Rabbis for Human Rights* [online]. září 2009, s. 14-15, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_Annual_Report_2008-2009.pdf

Počet soudních sporů, které RHR za vlastnická práva Palestinců na Západním břehu vede, stále roste. Zatímco v roce 2010 měli 10 otevřených případů, na konci roku 2010 jich bylo 85, přičemž 7 jich přibylo v onom roce.⁷⁹⁸⁰

Kromě právní podpory se RHR angažují i v demonstracích proti demolicím domů ve Východním Jeruzalémě a soudním rozhodnutím, která je podporují. Tyto demonstrace jsou většinou svolávány levicovými propalestinskými aktivisty a mírovými organizacemi, členové RHR je tedy nepořádají ani netvoří většinu mezi demonstranty. Jsou však vidět, protože jsou často jedinými religiózními židy, kteří se jich účastní. Jeden ze zakladatelů RHR, Arik Ascherman, byl pro svou účast na demonstracích dokonce několikrát zatčen.

7.1.2 Pomoc palestinským pěstitelům oliv

Sezonně se RHR snaží pomáhat palestinským pěstitelům oliv, kteří jsou opakovaně vystavováni násilí a poškozování majetku ze strany židovských osadníků. V roce 2002, v době druhé intifády, se totiž objevil nový fenomén – palestinské olivovníky byly páleny, poráženy, ničeny osadníky. Dělo (a děje) se tomu tak jednak v souvislosti s vypjatým politickým vývojem a zvýšeným počtem sebevražedných útoků, a jednak proto, aby se židovští osadníci následně mohli zmocnit původně palestinské půdy a připojit ji ke svým osadám. Dochází také k tomu, že v době sklizně jsou olivy sklizeny dříve, než se k nim jejich palestinští majitelé dostanou.

Proto se řada lidsko-právních aktivistů zaměřuje právě na prevenci osadnického násilí tím, že při sklizni oliv pomáhá a také se snaží chránit stromy i palestinské farmáře před napadení osadníky. RHR jsou mezi nimi a jak samotní rabíni, tak desítky dobrovolníků, se každoročně účastní sklizně i prořezávání

---

⁷⁹ *Rabbish for human rights* [online]. září 2008 [cit. 24. dubna 2012]. XVIII. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_2008_Annual_Newsletter.pdf

olivovníků a sázení nových stromků. Na pomoc farmářům přijíždějí zpravidla na jejich žádost, neboť pochopitelně ne všichni jsou ochotni přijmout pomoc od izraelských rabínů. Koordinace s dalšími nevládními organizacemi a dobrovolníky je v této oblasti běžná, neboť všichni usilují o stejný cíl a management lidských zdrojů, tak aby jejich činnost byla efektivní, je důležitý. Zatímco tak například v roce 2009 při sklizni a ošetřování olivovníků pomáhali RHR ve 24 vesnicích, o rok dříve jich bylo o dvě desítky víc.⁸¹⁸²

Kromě praktické pomoci na místě dosáhli RHR v roce 2006 i přelomového soudního rozhodnutí, které explicitně říká, že IDF má zodpovědnost v zónách C (kde se kromě židovských osad nachází i řada palestinských vesnic) za bezpečnost všech, tedy i Palestinců, a ochranu majetku všech, nejen osadníků. Izraelští vojáci musí umožnit palestinským farmářům přístup k jejich pozemkům, nemohou bezdůvodně vyžadovat předběžnou koordinaci jejich přesunu a musí chránit Palestince při sklizni a ošetřování stromů před napadením osadníky.⁸³ Tohoto rozhodnutí izraelského Nejvyššího soudu dosáhli RHR na základě petice, kterou podali společně s Asociací pro občanská práva v Izraeli a pěti místními palestinskými radami v roce 2004.

---

⁸⁰ Annual Activity Report 2009-2010. In: *Rabbis for Human Rights* [online]. září 2010 [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_Annual_Report_2009-2010.pdf

⁸¹ Annual Activity Report 2008-2009. In: *Rabbis for Human Rights* [online]. září 2009 [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_Annual_Report_2008-2009.pdf

⁸² *Rabbish for human rights* [online]. září 2008 [cit. 24. dubna 2012]. XVIII. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_2008_Annual_Newsletter.pdf

⁸³ *Access of Palestinians to agricultural land. Morar v. IDF Commander in Judaea and Samaria*. In *Judgements of the Israeli Supreme Court: Fighting Terrorism within the Law*. Volume 3. 2006-2009. The Supreme Court of Israel The Ministry of Foreign Affairs, Jerusalem. s. 1-35. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/8B21780B-ED25-4998-AEBF-06011A59D528/0/FightingTerrorismwithintheLaw3.pdf>

7.1.3 Aktivity proti trase separační bariéry

Jako apolitická organizace se RHR nevyjadřují k existenci separační bariéry, neboť ji považují za politickou a bezpečnostní záležitost. Vystupují ale proti její trase, která je často kritizována i mezinárodním společenstvím a mírovými aktivisty. Ti ale bariéru zpravidla napadají již pro její existenci nebo proto, že věrně nekopíruje tzv. Zelenou linii z roku 1967⁸⁴. RHR ji kritizují z pozice obhájců lidských práv na základě tvrzení, že trasa separační bariéry vytváří nevynucený konflikt mezi bezpečností Izraele a právy Palestinců na přístup ke svým pozemkům, zdravotnickým zařízením, vodě atd.⁸⁵ Snaží se proto peticemi podanými k izraelskému Nejvyššímu soudu o změnu trasy, aby k porušování těchto práv nedocházelo. Příkladem může být několikaletý boj RHR a dalších aktivistů společně s obyvateli Východního Jeruzaléma proti rozdělení čtvrti Šejch Sa'ad, která se nachází na okraji Jeruzaléma. Protože by plánovaná bariéra podle nich znesnadnila přístup ke zdravotní péči, školním zařízením a příbuzným, podali v roce 2004 petici proti její stavbě napříč čtvrtí k Nejvyššímu soudu.⁸⁶ Po šesti letech soud rozhodl, že bezpečnostní zeď povede plánovanou trasou, avšak bude v ní 24 hodin denně otevřená brána, která obyvatelům čtvrti Šejch Sa'ad umožní neomezený přístup do Jeruzaléma i nadále.⁸⁷

---

⁸⁴ O té se mluví jako o hranici budoucího palestinského státu. Jakékoli odchýlení se od ní je chápáno jako snaha o znesnadnění jednání o vedení oné hranice.

⁸⁵ *Rabbish for Human Rights* [online]. červen 2004 [cit. 24. dubna 2012]. XIV. Dostupné z: http://rhna.org/images/stories/PDFs/RHR_2004b.pdf

⁸⁶ YOAZ, Yuval. Jewish residents join appeal against separation fence in J'lem. *HAARETZ.COM* [online]. 6. října 2004, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: <http://www.haaretz.com/news/jewish-residents-join-appeal-against-separation-fence-in-j-lem-1.124861>

⁸⁷ GLICKMAN, Aviad. Court: Fence with gate to separate J'lem neighborhood. *Ynetnews.com* [online]. 15. března 2010, číslo [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3862790,00.html>

7.1.4 Úskalí činnosti RHR

To, co RHR deklaruje jako jedno ze svých pozitivních specifíků – spolupráce rabínů ze všech proudů judaismu – může být v jejich vlastních komunitách vnímáno přesně opačně, tedy jako negativní trend, zejména mezi ortodoxními židy. Ačkoli rabíni mají jako morální autority potenciál ovlivňovat své komunity a povzbuzovat je ke vstřícnému postoji k Palestincům a izraelským Arabům, tak se v některých případech svým způsobem diskreditují spoluprací například s reformními rabíny (World's Religions: A Contemporary Reader, 18).

Ačkoli bylo zmíněno, že RHR některé své aktivity koordinují s dalšími organizacemi a aktivisty a že se účastní většinou levicových a sekulárních demonstrací proti demolicím domů, jejich vztah se sekulárními mírovými a lidsko-právními aktivisty je napjatý. Je tomu tak proto, že v izraelské společnosti je od samého počátku osídlování mandátní Palestiny znatelné napětí mezi sekulárními sionisty a religiózními židy.

Jiným typem problémů, kterým musí RHR při své činnosti na palestinských územích čelit, jsou problémy logistické a kapacitní. Zprvč IDF je může z bezpečnostních důvodů odmítnout vpustit na okupovaná území nebo do určitých oblastí, což znesnadňuje jakoukoli činnost vyžadující přítomnost přímo na místě (např. pomoc při sklizni oliv). A za druhé právě proto, že podstatná část aktivit RHR mezi Palestinci vyžaduje fyzickou přítomnost dostatečného počtu dobrovolníků či kvalifikovaných odborníků, je důležité, aby je RHR měli k dispozici. Sami však přiznávají, že některé žádosti o pomoc musejí odmítat, protože nemají dostatek kapacit, které by tu pomoc mohly plnohodnotně poskytnout.

7.1.5 Pozitiva vyplývající z charakteru RHR

Rabíni jsou morální autoritou, která může ostatním ukazovat směr, jakým se orientovat, a to nejen v otázkách izraelsko-palestinského konfliktu. Židovským specifíkem ale jsou pluralita názorů a rabínské diskuze, polemiky a rozdílné výklady svatých písem. V praxi to znamená, že zatímco někteří rabíni dokážou na jejich základě obhajovat přítomnost židovských osadníků na palestinských územích a nutnost zabírat půdu na úkor Palestinců⁸⁸, jiní naopak chápou jako náboženskou povinnost zastávat se práv Palestinců a vést s nimi dialog.⁸⁹ Rabíni vykládající Tóru s důrazem na lidská práva ukazují jednu ze smířlivějších tváří judaismu, která má možná ještě větší dopad mezi Palestinci (muslimy i křesťany), než v samotném Izraeli. Palestinci totiž mohou vidět, že židé nejsou jen osadníci, věřící ve Velký Izrael zahrnující i palestinská území, ale i rabíni a věřící, kteří jsou přesvědčeni o tom, že Palestinci mají stejná práva jako oni, bez ohledu na vyznání.

Kromě myšlenek vycházejících z judaismu je pro RHR specifická i víra v právní systém Státu Izrael a v to, že o změny lze úspěšně usilovat legálními a nenásilnými způsoby. To je pravděpodobně z části zapříčiněno i tím, že většina rabínů z RHR pochází z USA a obecně má důvěru v soudy a jejich spravedlnost. Každopádně důvěru v možnost zvrátit některé skutečnosti soudní cestou a umění to dokázat lze považovat za skutečnosti, které pomáhají RHR dosahovat v soudních případech vítězství. Přínosné je i to, že většina klíčových osob v RHR mluví jak hebrejsky, tak arabsky, což urychluje a usnadňuje komunikaci.

---

⁸⁸ Např. rabbi Cvi Jehuda HaKohen Kook, Mordechaj Elijahu, Avraham Šapiro či Moše Levinger.

⁸⁹ Kromě rabínů z RHR sem můžeme řadit rabíny ultraortodoxních židovských komunit a charedim, kteří neuznávají legitimitu Státu Izrael, odmítají sionismus a přátelí se s Palestinci. Jedná se především o rabíny z organizace Neturej Karta, např. Mošeho Hirsche, či o předsedu strany Mejmad, Michaela Melchiora – Čejka, 2009: 169-170

7.1.6 Jak hodnotit úspěchy RHR

Byť se RHR snaží přispět mj. k budování míru, přátelských vztahů s Palestinci a prohlubování spolupráce mezi Izraelci a Araby, mezi jejich hlavní aktivity patří činnosti praktického rázu, jejichž úspěšnost je na první pohled relativně dobře měřitelná. Pomoc při sklizni oliv i ošetřování olivovníků lze posuzovat na základě počtu dnů strávených prací, počtu dobrovolníků, zapojených farmářů či nově vysázených stromků. Zároveň je však nutné interpretovat tato čísla v souvislostech – že o pomoc projevilo zájem méně farmářů, může znamenat jak to, že jsou spokojeni s ochranou, kterou jim IDF poskytuje a pomoc dobrovolníků z RHR nepotřebují, tak to, že si o pomoc řekli jiné nevládní organizaci, případně i to, že byli zastrašováni osadníky a vojáky a rozhodli se rezignovat na obdělávání své půdy.

Dalším možným měřítkem úspěšnosti aktivit RHR je poměr vyhraných a prohraných soudních případů a uspokojuvě vyřízených podaných petic. Dle údajů RHR za období 1994-2008 vyhráli 11 případů, 21 dalších bylo uzavřeno s uspokojuvým výsledkem a nutností monitorovat další vývoj, 20 jich bylo vyřízeno v jejich neprospěch a 46 jich bylo ještě otevřených.⁹⁰ S výše zmiňovaným nárůstem aktivit právního týmu RHR přichází i větší různorodost případů, kterými se zabývají, a jejich různá závažnost. Jedno úspěšné soudní rozhodnutí pak může mít větší váhu než několik neúspěšných a naopak.

Nakolik se RHR daří měnit diskurs a získávat pro svou myšlenku věřící židy, lze posoudit jen těžko. Spolu s dalšími lidsko-právními organizacemi v Izraeli⁹¹ mají ale zásluhu na tom, že se začalo debatovat o separační bariéře kolem Západního břehu Jordánu v souvislosti s lidskými právy, která je svou trasou někdy porušuje (Galchinsky, 2008: 163). Ovlivnění diskursu veřejné

⁹⁰ *Rabbis for human rights* [online]. září 2008 [cit. 24. dubna 2012]. XVIII. Dostupné z: http://rhna.org/documents/RHR_2008_Annual_Newsletter.pdf

⁹¹ *B'Tselem, Association for Civil Rights in Israel, HaMoked, Physicians for Human Rights* a další.

debaty, která byla zpočátku vedena jen v termínech bezpečnosti a legálnosti, tak, že se centrem pozornosti stanou lidé a jejich práva, je nepochybným úspěchem pro každou organizaci, která se snaží prosazovat dodržování lidských práv.

8 ZÁVĚR

Povaha konfliktů i způsoby jejich řešení se po konci studené války změnily, čímž se podle některých teoretiků oboru řešení konfliktů otevřely možnosti nevládním organizacím, jak se procesu řešení konfliktu účastnit a přinášet do něj nové přístupy, odlišné od přístupu tradičních aktérů. Varianty, jak se mohou nevládní aktéři do řešení konfliktu zapojit, byly představeny v první části práce. Podle Diamonda a McDonalda mohou být nevládní organizace jedněmi z aktérů, kteří se na řešení konfliktů podílí koordinovaně s ostatními, za využití sobě vlastních nástrojů. Nutné ovšem je, aby je v tomto úsilí dominantní aktéři, státy, akceptovaly jako sobě rovného partnera.

Lederachův model bere v potaz charakter také vnitřních aktérů ve společnosti zasažené konfliktem, kterou rozděluje do tří úrovní od nejvyšší po nejnižší vedení. Na každé z nich se odehrávají jiné aktivity, které společně směřují k vyřešení konfliktu a trvalému míru. Bez účasti některé z vrstev společnosti ale ani sebevětší úsilí těch ostatních nebude dostačující. Největší pole působnosti nevládních organizací vidí Lederach na úrovni místních komunit, kde podle něj mohou NGOs sehrát klíčovou roli v pomoci vypořádat se s psychickými následky války.

Model Diany Chigas se narodil od předchozích autorů zaměřuje výlučně na možnosti nevládních aktérů, jak se zapojit do řešení konfliktu. Pro nevládní organizace se podle ní otvírá nejvíce možností na úrovni lokálních společenství a komunit, kde mohou NGOs svou činností měnit nespravedlivě nastavené sociální podmínky a bojovat proti všem formám přímého, kulturního a strukturálního

násilí a vytvářet prostředí, ve kterém budou někdejší nepřátelé moci spolupracovat.

Teorie Diamonda a McDonalda, Lederacha a Chigas vytvořily teoretický rámec, do nějž jsem se pokusila zasadit reálné nevládní organizace, které se snaží hrát roli v řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Kromě možností pro jejich zapojení bylo nutné definovat i způsob hodnocení jejich činnosti. Akceptujeme-li fakt, že vliv je abstraktní a velice obtížně měřitelná veličina, nezbyvá než se uchýlit k měřitelným výsledkům. Tím by mělo být vyřešení konfliktu v politické rovině, uzavřením mírových dohod. K tomu v případě Izraele a Palestinské samosprávy dosud nedošlo, přesto by bylo unáhlené rezignovat na všechny mírové aktivity, neboť řešení konfliktu a budování míru je *proces*, jehož výsledky se mohou plně projevit až po určité době.

Před vlastní analýzou činnosti vybraných nevládních organizací jsem nastínila realitu mírového procesu a překážek, které opakovaně brání jeho úspěšnému vyvrcholení. Nejen na příkladu komplikované otázky statutu Jeruzaléma jsem se pokusila ukázat pravdivost Lederachovy teorie, že pro úspěšné vyřešení konfliktu je nutná spoluúčast aktérů ze všech úrovní společnosti.

Skutečnosti, které opakovaně komplikují mírová jednání, jsou různého charakteru. Jedná se o překážky fyzické, jako jsou například stále se rozrůstající židovské osady na Západním břehu Jordánu, stavba tzv. bezpečnostní bariéry Izraelem či aktivity palestinských militantních hnutí v Pásmu Gazy i na Západním břehu Jordánu. Občanské protesty proti fyzickým překážkám vzniku palestinského státu jsou jedním z nástrojů, jak mohou mírové nevládní organizace přispívat k řešení konfliktu.

Radikálové na obou stranách hranice jsou nejen bezpečnostní hrozbou pro civilní obyvatelstvo protivníka, ale i aktéry, kteří svými činy mohou velice snadno vyprovokovat neadekvátně silné protireakce a zbytečné vyhrocení situace. Přejde-li násilí z jejich strany v nevhodný okamžik, může zcela změnit i nadějně

vypadající polickou situaci, jako tomu bylo například po masakru v Hebronu v roce 1994 či po zavraždění Jicchaka Rabina o rok později. Krocení vášní veřejnosti i vypořádávání se s psychickými traumaty z konfliktu jsou jedněmi z polí působnosti nevládních organizací, které chtějí přispět k ukončení konfliktu.

Překážkou míru je i neochota přistoupit ke kompromisům, například ohledně správy Jeruzaléma či výměny sporných území za jiná. Tuto neochotu vykazují především politici, kteří se bojí, že by tím ztratili svou politickou moc, pokud nemají k ústupkům svolení veřejnosti. Kolektivní identita společností, které jsou tak dlouho v konfliktu, jako jsou Izraelci a Palestinci, je z velké části založená na vzájemné nenávisti a přesvědčení o vlastní spravedlnosti, zatímco na protivníka je svalována veškerá zodpovědnost za současnou situaci. Tyto postoje jsou neustále utvrzovány a obnovovány, mimo jiné i školským systémem, který vychovává nové generace ve stejném přesvědčení jako jejich rodiče. Nevládní organizace mohou hrát roli aktéra, který se snaží změnit pohled na sebe sama, druhou stranu konfliktu i konflikt samotný.

O proměnu kolektivního narativa usilují programy mírového vzdělávání. Nejstarší a největší organizací v Izraeli, která se mírovému vzdělávání věnuje, je *Givat Haviva* a její Židovsko-arabské centrum pro mír (JACP), jež jsem podrobněji zkoumala. V kontextu různých podob mírového vzdělávání jsem zjistila, že ačkoli trvalejších výsledků dosahují dlouhodobé programy založené na vzájemné interakci studentů z izraelské a palestinské strany, jeden z nejpropagovanějších a ministerstvem školství podporovaných programů JACP je víkendový program, který zprostředkuje jen velice krátké, ač intenzivní, střetnutí židovských a arabských studentů, program *Face to Face*. Ač dle sebehodnotících dotazníků jeho účastníků splňuje některá kritéria Chigas pro přispívání k mírovému řešení konfliktu (změna v postoji a psychologii stran a zlepšení komunikace a vztahů napříč konfliktními liniemi), tyto změny jsou příliš nestálé, abychom mohli mluvit o skutečném pokroku směrem k míru. O poznání nadějnější se jeví druhý program JACP, dvou- až tříletý program *Children*

Teaching Children. Po mnoha proměnách, kterými prošel, se zdá být efektivním nástrojem pro dlouhodobější změny v postojích mladých lidí k sobě navzájem, v ochotě spolu komunikovat, v chápání konfliktu a jeho povahy i možných řešení. Znovu je ale nutné připomenout, že samo o sobě nemůže produkovat žádné převratné změny, pro jeho úspěch je důležitá podpora jeho myšlenek (mír, tolerance, koexistence, respekt) všemi klíčovými aktéry ve společnosti.

V souvislosti s činností organizace *Parents Circle – Families Forum* (PCFF) jsem ověřovala kromě její efektivity i Lederachovo tvrzení, že ve vypořádávání se s psychickými následky války mohou nevládní organizace sehrát klíčovou roli. PCFF usiluje o smíření mezi Izraelci a Palestinci, navzdory ztrátám, které její členové utrpěli. PCFF je jako sdružení pozůstalých po obětech izraelsko-palestinského konfliktu velice jedinečnou organizací, jejíž snahy o ukončení konfliktu se jeví jako upřímné a motivované vlastními bolestnými ztrátami. Svými aktivitami se snaží oslovit co nejvíce Izraelců i Palestinců a přimět je ke kontaktu, dialogu, respektu, smíření a míru. Je pravdou, že jedno, byť krátké, setkání s členy PCFF, kteří vypráví své zkušenosti, může zanechat v posluchačích větší dojem a více je motivovat k přemýšlení o povaze konfliktu než roční teoretický program o koexistenci. Nezávislý výzkum, který by zkoumal změnu postojů v souvislosti s účastníky na těchto setkáních, ale chybí. Stejně tak nelze odhadovat, jak pozitivní a dlouhotrvající změny projekty PCFF přináší, pouze na základě počtu volajících v rámci projektu *Hello Shalom/Salaam*. Lederachův předpoklad, že podobné nevládní organizace mohou pomoci vypořádat se s psychickými následky konfliktu, můžeme potvrdit, neboť PCFF nepochybně je bezpečným prostorem, kde mohou pozůstalí sdílet své emoce a traumata a společně se snažit se o změnu současného stavu. PCFF svou činností nepochybně přispívá ke změnám v postojích stran konfliktu, ke zlepšení vzájemné komunikace, k hledání nových možností, jak přemostit konfliktní linie a přispět k de-institucionalizaci konfliktu. Jak velký je rozsah těchto změn a jak jsou trvalé, by stálo za podrobnější výzkum přímo na místě.

Především s fanatismem a terorismem bývá v souvislosti s izraelsko-palestinským konfliktem mluveno o náboženství, ať již židovském nebo muslimském. Nejvýznamnější teroristická organizace operující na palestinských územích, *Hamás*, je založena na ideálech Muslimského bratrstva, a většina násilných činů ze strany židů, snažících se bránit mírovému procesu i za cenu krveprolití, byla jejich pachateli obhajována jejich vírou v to, že Bůh dal zemi zaslíbenou právě jim, nikoli Palestincům. Existují však nevládní organizace i jednotliví věřící, kteří na základě stejných svatých knih dochází ke zcela opačným závěrům než jejich militantní souvěrci. Jednou z takových organizací je *Rabíni pro lidská práva* (RHR), která vykládá Tóru s důrazem na lidská práva a věří, že zastávat se práv všech, včetně Palestinců, je jejich posláním a bohulibým činem. RHR poskytuje právní pomoc Palestincům, kterým hrozí nucené vystěhování z jejich domu, demolice jejich obydlí či znemožnění přístupu k jejich pozemkům. Rabíni a další dobrovolníci jim pomáhají při sklizni oliv i jejich ošetřování během roku, kdy často slouží jako fyzická bariéra chránící palestinské zemědělce před napadením agresivními židovskými osadníky. RHR také podniká právní kroky proti trase bariéry kolem Západního břehu Jordánu, pokud jsou přesvědčeni, že ohrožuje lidská práva obyvatel, kteří žijí v její bezprostřední blízkosti. Svou činností dávají obyčejným Palestincům najevo, že judaismus není jen náboženstvím nenávisti a že stojí o to žít v míru se svými sousedy, bez ohledu na jejich vyznání. Mohou tak skrze čistě praktickou pomoc měnit postoj druhé strany konfliktu a zlepšovat vzájemnou komunikaci. Na domácí půdě se ale s příliš velkým ohlasem nesetkávají, neboť izraelská společnost samotná je rozdělená mezi religiózní a sekulární židy.

Na těchto třech konkrétních případech jsem se snažila ukázat, že nevládní organizace mají ve snahách o řešení izraelsko-palestinského konfliktu nezastupitelné místo, neboť jejich činnost nemůže být v současné době nahrazená žádným jiným typem aktéra. To, nakolik svými aktivitami skutečně přispívají k řešení konfliktu, se nejen dle mého názoru ukáže až v budoucnosti, neboť

mírový proces je procesem dlouhodobým a nutně pokračujícím ještě dlouho po podepsání oficiálních mírových dohod.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

9.1 Použitá literatura

ALGER, Chadwick, F. (2007) : *Peace Studies as a Transdisciplinary Project*. In GALTUNG, Johan – WEBEL, Charles (eds.): *Handbook of Peace and Conflict Studies*, Routledge, s. 299-318.

ASSEFA, Hizkias (1999) : *The Meaning of Reconciliation*. In *People Building Peace. 35 Inspiring Stories from Around the World*, Utrecht : European Centre for Conflict Prevention, s. 37-45.

BARNEA, Aaron – SHINAR, Ofer (2005) : *Building Trust, Promoting Hope: The Families Forum Hello Peace Project in Israel and Palestine*. In VAN TONGEREN, Paul et al. (eds.): *People Building Peace II: Successful Stories of Civil Society*, Boulder, Colorado : Lynne Rienner, s. 496 (495-500).

BAR-TAL, Daniel – BENNINK, Gemma H. (2004) : *The Nature of Reconciliation as an Outcome and as a Process*. In BAR-SIMAN-TOV, Yaacov (ed.): *From Conflict Resolution to Reconciliation*, Oxford University Press, s. 11-38.

BRANDT, Patrick T. – COLARESI, Michael – FREEMAN, John R. (2008): *The Dynamics of Reciprocity, Accountability, and Credibility*. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 52, No. 3, Sage Publications, Inc., s. 343-374.

Committee on International Conflict Resolution (2000): *Conflict Resolution in a Changing World*. In Stern, Paul C. – Druckman, Daniel (eds.): *International Conflict after the Cold War*. National Academy Press, Washington, D.C. s. 1-37.

ČEJKA, Marek (2009) : *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno : Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal.

DIAMOND, Louise (1999) : *Multi-Track Diplomacy in the 21st Century*. In *People Building Peace. 35 Inspiring Stories from Around the World*, Utrecht : European Centre for Conflict Prevention, s. 77-86.

EVANS-KENT, Bronwyn and BLEIKER (2003) : *Peace Beyond the State? NGOs in Bosnia and Herzegovina*. In CAREY – RICHMOND (eds.): *Mitigating Conflict: The Role of NGOs*. London : Frank Cass. s. 103-119.

GALCHINSKY, Michael (2008) : *Jews and Human Rights: Dancig at Three Weddings*. Rowman & Littlefield.

GILBERT, Martin (2002) : *Izrael – dějiny*. Praha : BB art.

HASSASSIAN, Manuel – KAUFMAN, Edward (1999) : *Israeli-Palestinian Peace-Building: Lessons Learned*. In *People Building Peace. 35 Inspiring Stories from Around the World*, Utrecht : European Centre for Conflict Prevention s. 112-123.

CHIGAS, Diana (2006): *Capacities and Limits of NGOs as Conflict Managers*. In AALL, Pamela – CROCKER, Chester A. – HAMPSON, Fen Osler (eds.): *Leashing Dogs of War : Conflict Management in a Divided World*, United States Institute of Peace Press, s. 553-581.

JONES, Tricia S. (2005) : *Education That Makes a Difference*. In *People Building Peace II: Successful Stories of Civil Society*, Boulder, Colorado : Lynne Rienner, s. 245-254.

KELMAN, Herbert C. (1995) : Contribution of an Unofficial Conflict Resolution Effort to the Israeli-Palestinian Breakthrough. *Negotiation Journal*, 11, no. 1, s. 19-27.

KUPERMINTZ, Haggai – SALOMON, Gavriel (2005) : Lessons to Be Learned From Research on Peace Education in the Context of Intractable Conflict. *Theory to Practice*, 44 (4), s. 293–302.

LEDERACH, John Paul (1997): *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. United States Institute of Peace Press, Washington, DC, s. 39.

MIEDEMA, Maaike (1999) : *Education*. In *People Building Peace. 35 Inspiring Stories form Around the World*, Utrecht : European Centre for Conflict Prevention s. 267-284.

MÜLLER, Zdeněk (2004) : *Jeruzalém mezi minulostí a budoucností: posvátné město nebo ohnisko nepokojů?* Praha : Paseka.

NEWMAN, David (2006) : *The Resilience of Territorial Conflict in an Era of Globalization*. In KAHLER, Miles – WALTER, Barbara F. (eds.) : *Territoriality And Conflict in an Era of Globalization*. Cambridge University Press. s. 85-110.

OZACKY-LAZAR, Sarah (2002) : *Israel: An Integrative Peace Education in an NGO – The Case of the Jewish-Arab Center for Peace at Givat Haviva*, In SALOMON, Gavriel – NEVO, Baruch : *Peace Education: The Concept, Principles and Practices around the world*, Routledge. s. 187-192.

RABBI DAVID ROSEN (2010) : *Religion Identity and Violence*, In SHARMA, ARVIND : *The World's Religions: A Contemporary Reader*, Fortress Press.

SALAMON, Lester M. – ANHEIER, Helmut K. (1996): *Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally* (Working Paper Number 22, August 1996). The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project.

SALOMON, Gavriel – BITON, Yifat (2006): *Peace in the Eyes of Israeli and Palestinian Youth: Effects of Collective Narratives and Peace Education Program*. *Journal of Peace Research*, vol. 43, no. 2, Sage Publication. s. 167–180.

VELLOSO, Augustín (1998): *Peace and Human Rights Education in the Middle East: Comparing Jewish and Palestinian Experiences*. *International Review of Education / Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft / Revue Internationale de l'Education*, Vol. 44, No. 4 (1998), Springer. s. 357-378.

WAISOVÁ, Šárka (2005) : *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

WAISOVÁ, Šárka (2009) : *Post-war Reconstruction and Peace-building: Roles and Strategies of International Non-governmental Organisations*. Faculty of Social Sciences.

WAISOVÁ, Šárka (2008): *Poválečná obnova a budování míru : role a strategie mezinárodních nevládních organizací*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.

WALLENSTEEN, PETER. (2007) : *Understanding Conflict Resolution. War, Peace and the Global System*, London: Sage.

9.2 Použité elektronické zdroje a prameny

About "Crack in the Wall": The Parents Circle – Families Forum is proud to present: A "Crack in the Wall": One Palestinian speaks, 100,000 Israelis listen One Israeli speaks, 100,000 Palestinians listen [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.crackinthewall.org/Pages/aboutus.aspx>

About GHEV. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://givathaviva.org/Page/2>

About Us. Rabbis for Human Rights [online]. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: <http://rhr.org.il/eng/index.php/about/>

Access of Palestinians to agricultural land. Morar v. IDF Commander in Judaea and Samaria. In *Judgements of the Israeli Supreme Court: Fighting Terrorism within the Law*. Volume 3. 2006-2009. The Supreme Court of Israel The Ministry of Foreign Affairs, Jerusalem. s. 1-35. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.mfa.gov.il/NR/rdonlyres/8B21780B-ED25-4998-AEBF-06011A59D528/0/FightingTerrorismwithintheLaw3.pdf>

Agreement on The Ggaza strip and The Jericho area, [4. května 1994], [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online:

<http://www.unsco.org/Documents/Key/AGREEMENT%20ON%20THE%20GAZA%20STRIP%20AND%20THE%20JERICHO%20AREA.pdf>

American Friends of The Parents Circle-Families Forum February 2012 Newsletter, The Parents Circle [online]. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.theparentscircle.com/content.aspx?ID=39>

Annual Activity Report 2008-2009. In: *Rabbis for Human Rights* [online]. září 2009 [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_Annual_Report_2008-2009.pdf

Annual Activity Report 2009-2010. In: *Rabbis for Human Rights* [online]. září 2010 [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_Annual_Report_2009-2010.pdf

BAR-NATHAN, Irit. *Does friendship between adversaries generalize?* [online]. the University of Haifa Faculty of Education. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://peach.haifa.ac.il/images/7/7b/Irit_Bar-Natan.pdf

Basic Law: Jerusalem, Capital of Israel, [30. července 1980], [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: http://www.mfa.gov.il/MFA/MFArchive/1980_1989/Basic%20Law-%20Jerusalem-%20Capital%20of%20Israel

Building a Shared Society, Community by Community, Annual Report: Givat Haviva, 2010, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: [http://www.givathaviva.org.il/english/info/Givat%20Haviva%20Annual%20Report%202010%20\(1\).pdf](http://www.givathaviva.org.il/english/info/Givat%20Haviva%20Annual%20Report%202010%20(1).pdf)

Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements, [13. září 1993], [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.unsco.org/Documents/Key/Declaration%20of%20Principles%20on%20Interim%20Self-Government%20Arrangements.pdf>

DICHTER, Shuli – SCHIFFMAN, Eitan [1996], [cit. 24. dubna 2012]. : *Children Teaching Children*, Dostupné online: <http://www.pij.org/details.php?id=552>

GRANGE, Jeremy: Line of hope links Palestinians and Israelis. *BBC Radio 4* [online]. 15. srpna 2007, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6948034.stm

Face to Face: Goals and Methods, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.mifgashim.info/about/goals-and-methods>

GIVAT HAVIVA EDUCATION FOUNDATION. *Givat Haviva Education Foundation* [online]. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: www.theparentscircle.com

GLICKMAN, Aviad. Court: Fence with gate to separate J'lem neighborhood. *Ynetnews.com* [online]. 15. března 2010, číslo [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3862790,00.html>

Children Teaching Children (CTC), [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.givathaviva.org.il/english/info/ChildrenTeachingChildren.htm>

Israel/Palestine Center for Research and Information [March 2003] : *REPORT I: Analysis and Evaluation of the New Palestinian Curriculum. Reviewing Palestinian Textbooks and Tolerance Education Program*. The Public Affairs Office, US Consulate General, Jerusalem. [cit. 24. dubna]. Dostupné online: <http://www.ipcri.org/files/report1.pdf>

Israel/Palestine Center for Research and Information [April 2004] : *Examination of Israeli Textbooks In Elementary Schools of The State Educational System*. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.ipcri.org/files/israeli-report.pdf>

Israeli Palestinian bereaved families for Reconciliation and Peace: *Highlights from 2011* [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <https://docs.google.com/file/d/0BypUJxqlo9zvVzI1QkNVaFhRQW1yN29ycE5pUjJkQQ/edit?pli=1>

Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip, [28. září 1995], [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.unsco.org/Documents/Key/Israeli-Palestinian%20Interim%20Agreement%20on%20the%20West%20Bank%20and%20the%20Gaza%20Strip.pdf>

Israeli Polls on Unilateral Measures (2001-2004). [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/unilateral1.html

Jewish and Arab Youth Taking Social Action, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.givathaviva.org.il/english/info/SocialAction.htm>

MITNICK, Joshua. The Parents Circle Families Forum - From Media: Osama Abu Ayyash tells his story to Israelis who've never met a Palestinian. In: *The Parent Circle* [online]. 4. února 2012 [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.theparentcircle.org/MediaPage.aspx?ID=357>

Rabbis for human rights [online]. září 2008 [cit. 24. dubna 2012]. XVIII. Dostupné z: http://rhrna.org/documents/RHR_2008_Annual_Newsletter.pdf

Rabbis for Human Rights [online]. červen 2004 [cit. 24. dubna 2012]. XIV. Dostupné z: http://rhrna.org/images/stories/PDFs/RHR_2004b.pdf

RABBIS FOR HUMAN RIGHTS. *Rabbis for Human Rights-North America* [online]. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: www.rhrna.org

Resolution and Recognition: A Social-Psychological Perspective of Ending Violent Conflict Between Identity Groups [online]. 2010, roč. 1, č. 1 [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=lov>

ROUHANA, Nadim N. *Reconciliation on Protracted National Conflict Identity and Power in the Israeli-Palestinian Case*. 2001. s. 5-9. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: http://www.columbia.edu/itc/ce/s6403/nadim_rouhana.pdf

SHANI, Maor. BREMEN INTERNATIONAL GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCE (BIGSSS). *Dialogue encounters and orientation toward intergroup coexistence: Results from Jewish-Arab encounters at Givat Haviva, Israel.* [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: [http://www.mifgashim.info/sites/mifgashim/uploads/2011/06/12/f2a96e49c_Present_Jewishfindings%20a_1%206%202011%20\(3\).pptx](http://www.mifgashim.info/sites/mifgashim/uploads/2011/06/12/f2a96e49c_Present_Jewishfindings%20a_1%206%202011%20(3).pptx)

Statistics Fatalities. In: *B'TSELEM* [online]. [29. září 2000-29. února 2012], [cit. 24. dubna]. Dostupné online: <http://old.btselem.org/statistics/english/Casualties.asp>

TAYLOR, Nick [12. května 2004] : *Peace on Line*, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.guardian.co.uk/prius/parttwo/story/0,14195,1214886,00.html>

The Parents Circle Families Forum - introduction. *The Parents Circle.* [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.theparentscircle.com/Content.aspx?ID=2>

The Parents Circle Families Forum - Our Mission Statement. *The Parents Circle.* [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné online: <http://www.theparentscircle.com/Content.aspx?ID=29>

YOAZ, Yuval. Jewish residents join appeal against separation fence in J'lem. *HAARETZ.COM* [online]. 6. října 2004, [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: <http://www.haaretz.com/news/jewish-residents-join-appeal-against-separation-fence-in-j-lem-1.124861>

שומרי רבנים למען זכויות האדם | STHGIR NAMUH ROF SIBBAR – שומרי משפט
 ם למען זכויות האדם | sthgiR namuH rof sibbaR – משפט [online]. [cit. 24. dubna 2012]. Dostupné z: www.rhr.org.il

10 SUMMARY

The objective of this thesis is to examine whether do non-governmental organizations have a role in conflict resolution or not. The hypothesis that they do is based on theories of scholars like Diamond, McDonald, Lederach and Chigas. These scholars claim that in today's world, there indeed are options open for non-governmental organizations to take part in conflict resolution efforts.

I therefore closer examine their assumptions and then I compare them with the reality of Israeli-Palestinian conflict. First, I briefly write about the history of the conflict and the obstacles to its resolution. Then, I look for options for non-governmental organizations to work in effort to remove these obstacles to peace and be a part of the peace process.

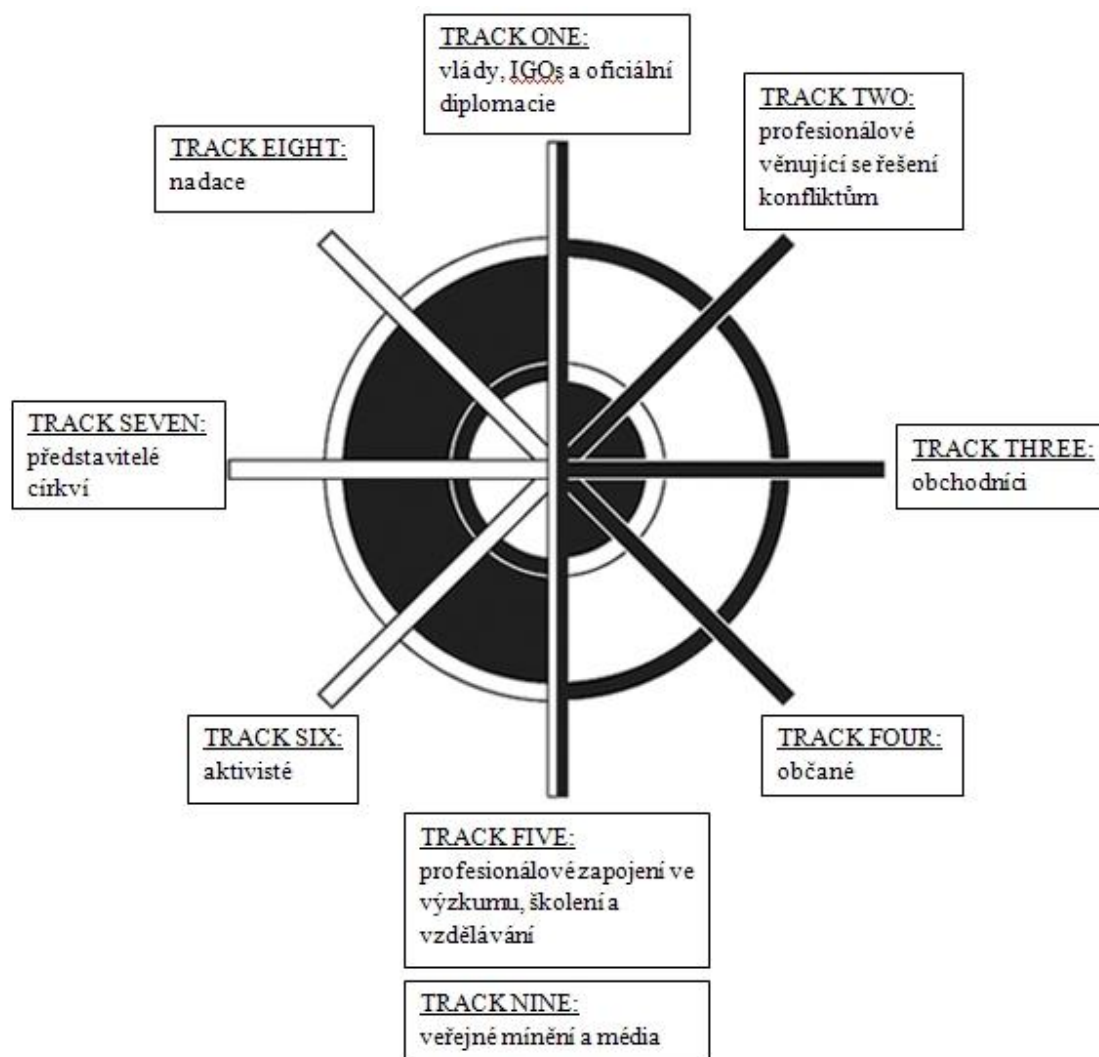
After the general introduction to these options, I focus on three non-governmental organizations – Givat Haviva, Parents Circle – Families Forum and Rabbis for Human Rights. Each one of these non-governmental organizations is working to achieve different partial goals by different means but every single one of them declares that the pursue peace among Israelis and Palestinians.

Whether the really participate in creating peace and resolving the conflict, is examined by an analysis of their projects and programs. I find that each one of these organizations is trying to change the hostile environment and promote peace through different channels. I believe that only time will show to what extent they really succeed.

11 PŘÍLOHY

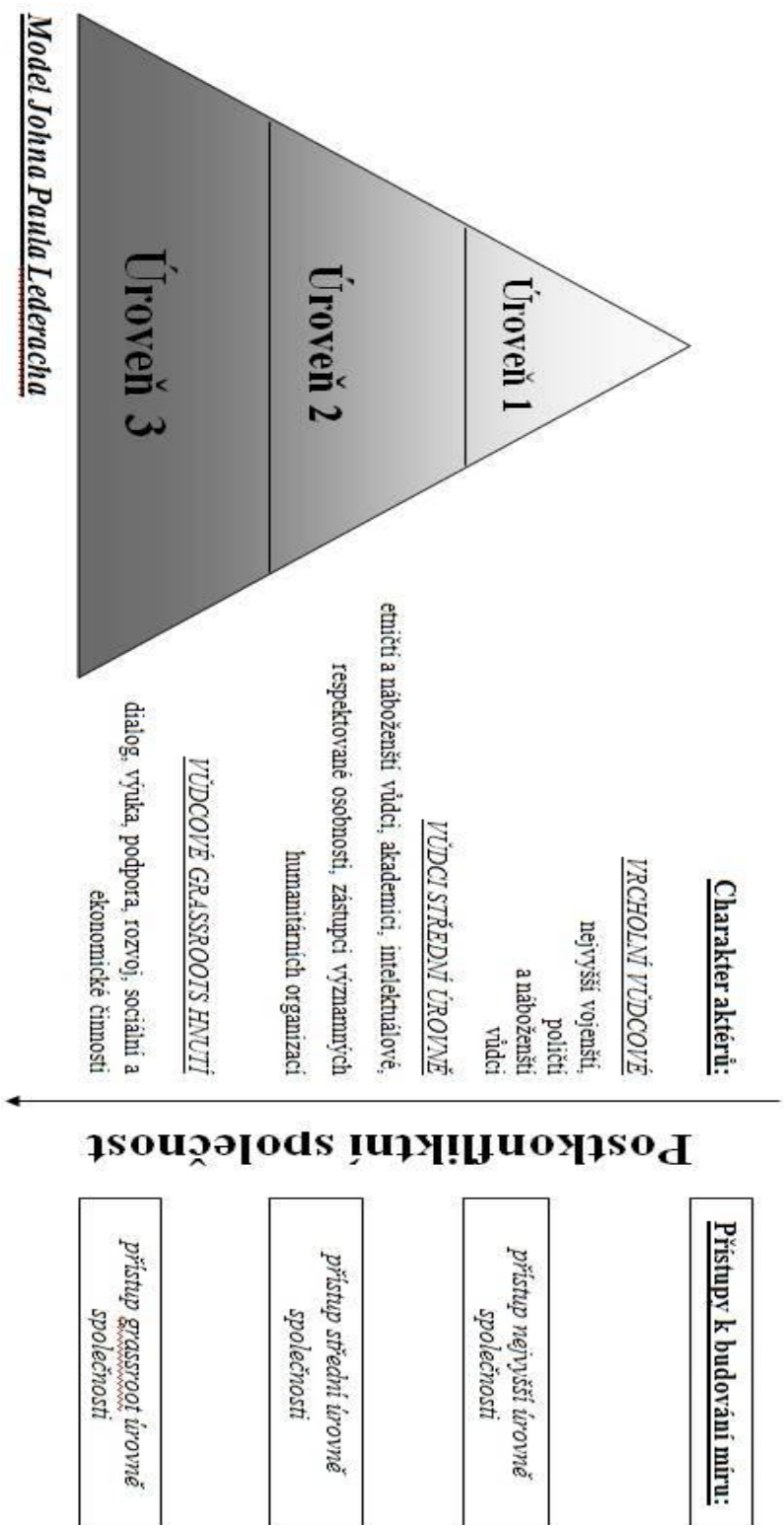
Příloha č. 1

Kruhový model Diamonda a MCDonalda.⁹²

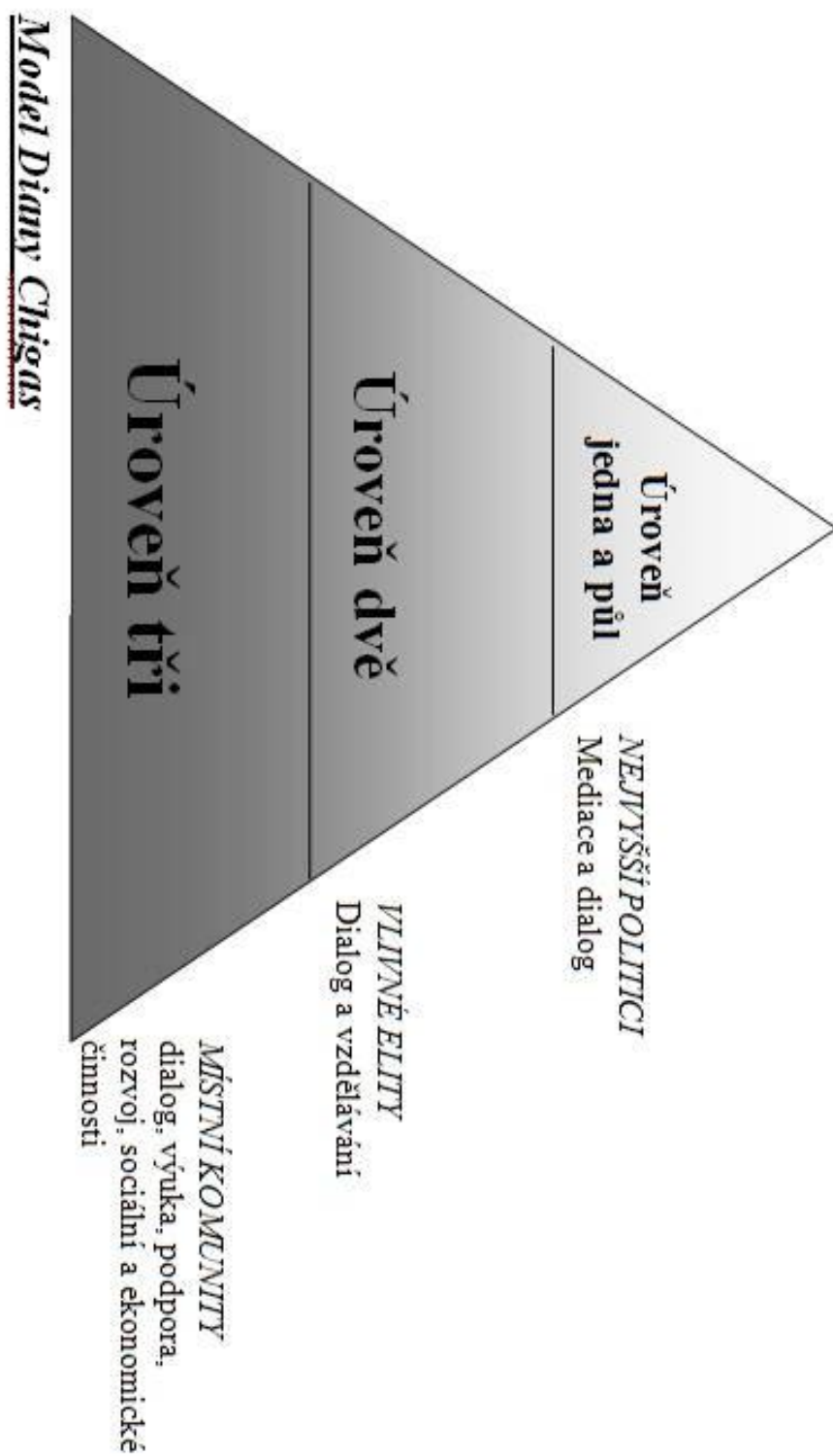
⁹² Diamond – McDonald, 1996 dle Waisová, 2009: 45-46.

Příloha č. 2

Pyramidový model Johna Paula Lederacha.⁹³⁹³ Lederach, 1997: 38-55.

Příloha č. 3

Pyramidový
model Diany
Chigas.⁹⁴

⁹⁴ Chigas, 2006: 558.